

ASPECTES DE LA POLÍTICA FISCAL DE LA DIPUTACIÓ DEL GENERAL AL SEGLE XV: LA QÜESTIÓ DE LA SAL A L'EMPORDÀ DURANT LA GUERRA CIVIL

I. INTRODUCCIÓ I PROPÒSIT

El descabellament dels fets polítics i militars de la llarga guerra civil catalana de 1462 a 1472 és prou ben conegut. No podem, però, dir el mateix de les conseqüències que tingué la guerra en la vida quotidiana de les institucions, dels pobles i de les comarques catalanes tant d'un com de l'altre bàndol. Com és ben natural, un trasbalsament tan imponent com el que significà la contesa tingué repercussions molt profundes sobre la vida econòmica del país: segrestament de béns; impagament de censos i de pensions; ruptura dels mercats comarcals, regionals i internacionals; noves càrregues fiscals; despoblament de determinades contrades; cors i pirateria a la costa; tala de collites encara verdes; ruptura de preses, etc. La manca d'estudis en relació a aquests aspectes, malgrat que hi ha, als nostres arxius i en les col·leccions diplomàtiques ja publicades, dades abundants per a arribar a assolir un coneixement prou satisfactori d'aquestes qüestions, ens obliga a esmerçar des d'ara nous esforços historiogràfics en aquesta direcció. El document que publico a l'apèndix nou permet de constatar, per a un àmbit geogràfic i un període de temps ben concrets —la península de Creus a l'Alt Empordà, l'any 1469— la gravetat que algun dels problemes esmentats assolí al llarg d'aquella inacabable contesa; de manera especial, el de les migracions internes durant la guerra, el de la pressió fiscal i el del pagament de censos i pensions.

El document, datat el quinze de desembre del 1469, és l'acta de la sessió del Consell de Trenta-dos, comissió reduïda del Consell de Cent barceloní, que es reuní per tal d'estudiar el contingut dels acords presos dies abans pels diputats de Catalunya i pel Consell

del Principat, que era l'òrgan suprem de govern que dirigia la guerra contra Joan II. Fou normal, durant la contesa, que el Consell de Cent barceloní revalidés, o no, els acords de l'esmentat Consell del Principat, la qual cosa posa en evidència que el Municipi de Barcelona assumí funcions que ultrapassaven de molt l'àmbit estricte de les seves competències originàries. De fet, dirigia conjuntament amb el Consell del Principat la política catalana i exercia una autoritat que s'estenia i era reconeguda arreu de Catalunya. El document de l'apèndix nou n'és una prova ben evident, perquè les qüestions que s'hi tracten no afecten en absolut la ciutat de Barcelona, que, si bé havia tingut importants interessos a l'Empordà a la primera meitat del segle, els havia perdut definitivament el 1456, en cedir tots els seus drets a la casa reial o a la Diputació del General. Malgrat això, el municipi barceloní es reuní per tal de debatre els problemes que afectaven aquella comarca; aquest fet, que hom pot considerar normal durant la guerra, és més sorprenent si tenim en compte la llunyania de l'àmbit geogràfic en el qual és produïen els problemes que el Consell barceloní debatia.

El document esmentat és rigorosament inèdit i fou només citat de manera molt fragmentària per Chía,¹ bé que sense donar-ne la referència arxivística. Pel seu interès, he cregut que valia la pena fer-ne una edició completa i ho he fet amb motiu de l'homenatge al gran amic i eminent historiador gironí, Lluís Batlle i Prats, a qui tant deu la historiografia catalana, sobretot la de les comarques gironines. L'anàlisi del problema reflectit en el document citat m'ha portat a l'estudi de l'estructura institucional de la Diputació del General a les comarques gironines, que girava sobretot a l'entorn del cobrament dels drets fiscals anomenats generalitats. L'arxiu de la Corona d'Aragó, que conté l'arxiu de la Diputació del General, ens ha fornït un seguit de documents, que publico també a l'apèndix, que permeten assolir un coneixement bastant aprofundit del funcionament del que fou, si fem excepció de les Corts, el primer organisme polític i econòmic del Principat. Bé que no he utilitzat a fons el contingut d'aquests documents en el present treball, he cregut que valia la pena la seva edició; i més si hom té present que la seva lectura és suficient per a conèixer com funcionava el cobra-

¹ JULIÁN DE CHÍA, *Bandos y bandoleros en Gerona*, tomo II, Girona, 1888, pàg. 315.

ment dels drets fiscals de la Diputació del General a la baixa Edat Mitjana.

II. EL MARC HISTÒRIC

L'Empordà va acomplir, al llarg de la guerra civil, un paper estratègic de primera magnitud: una bona part de la sort d'aquella llarga contesa es jugà precisament a aquesta comarca.² Com és natural, doncs, ambdós bàndols esmerçaren el millor de llurs recursos humans, polítics i econòmics a dominar-la. No ha d'estranyar, per tant, que ben aviat els historiadors i cronistes de la guerra hagin dedicat una gran part de llurs esforços erudits a estudiar els esdeveniments que s'hi produïren. Ja al segle XVI, el gran Zurita pogué dir: «(...) ninguna cosa importaba tanto en esta guerra como sustentar aquella provincia (...)».³

El període de temps que estudio en aquest treball es caracteritza pel domini de l'Empordà per part del Consell del Principat: el bàndol reialista s'hi bat en franca retirada i Joan de Calàbria o de Lorena, lloctinent del seu pare Renat d'Anjou —d'ençà del juliol del 1466, rei dels catalans—, senyoreja la comarca. Les fites més importants que ha calgut posar per tal d'assolir aquesta situació han estat: campanya de la primavera del 1467, que pràcticament posà sota l'obediència del Consell tots els llocs i castells de l'Empordà;⁴ victòria de Viladamat el vint-i-u de novembre del 1467, que significà un enfortiment del poder del Consell a la comarca; ocupació el quinze d'abril del 1468 del castell d'Empúries que era, de fet, l'únic bastió reialista d'una certa importància a la comarca: aquest fet significà l'acabament total de la campanya iniciada la primavera de l'any anterior. La consolidació, però, de la presència política i militar del Consell a l'Empordà passava forçosament pel domini de la ciutat de Girona, a la qual, al segle XV, hom considerava, així

² La bibliografia que dóna suport a aquesta constatació és molt nombrosa. Vegeu sobretot: SANTIAGO SOBREQUÉS I VIDAL-JAUME SOBREQUÉS I CALLICÓ, *La guerra civil catalana del segle XV*, 2 vols, Barcelona, 1973; i de manera especial el capítol de *Bibliografia* contingut a les pàgs. 355-371 del volum segon d'aquesta obra.

³ JERÓNIMO ZURITA, *Anales de la Corona de Aragón*, vol. 7, Saragossa, 1977. Llibre XVIII, cap. XI. El mot *provincia* per a designar la comarca de l'Empordà no és una invenció del cronista, hom l'emprava ja, com és possible constatar en el document que publico a l'apèndix nou, al segle XV.

⁴ CHÍA, *Bandos y bandoleros en Gerona*, II, pàgs. 185 i ss.

com succeïa també amb Banyoles i Besalú, una població empordanesa.⁵ El primer de juny del 1469, el duc de Lorena s'emparà de Girona; «*con este suceso —dirà Zurita— quedó el duque de Lorena señor del Ampurdán*».⁶ D'altra banda, a la darrereria de novembre d'aquest mateix any 1469, és a dir, pocs dies abans de la celebració de la reunió municipal barcelonina de la qual dóna notícia l'esmentat document que publico, el capità francès Tanneguy du Châtel, aliat del duc Joan de Lorena, i per tant, del Consell del Principat, ocupava la ciutat de Besalú i tancava així un possible focus d'instabilitat a l'Empordà.⁷

Els esdeveniments que estudio es produïren, doncs, en un període de total domini polític de l'Empordà per part del bàndol antireialista. Aquest fet condicionà una situació social que, en certa manera, es caracteritzà per l'intent de retrobar una normalitat perduda els anys anteriors. Entre altres problemes reflectits en el text esmentat, cal assenyalar el del retorn de nombrosos empordanesos a llurs poblacions d'origen, de les quals havien marxat per causa de la guerra, i els econòmics sorgits per causa d'aquest retorn.

L'àmbit geogràfic més concret del document és la península de Creus, i més específicament els llocs de Roses, Cadaqués, Port de la Selva, Llançà i Sant Pere de Roda. El 1469, «la Diputació del General i l'abat de Sant Pere de Roda es repartien la jurisdicció de tota la península de Creus. Roses, Cadaqués, Garriguella, Llançà i el castell de Carmansó (i també Sant Martí d'Empúries, a la costa del golf de Roses) eren de la Diputació. El Port de la Selva, la Vall de Santa Creu, Marsà, Estany i Fortià i, més enllà, Alfàr i Vila-sacra pertanyien a l'abat».⁸

⁵ Sobre el concepte i els límits de l'Empordà, vegeu: JOAQUIM BOTET I SISÓ, *Ampurdán*, "Revista de Gerona", 2 (Girona, 1878), pàgs. 389-395; SANTIAGO SOBREQUÉS I VIDAL, *Jofra VIII de Rocabertí, señor de Peralada y el ocaso de la Edad Media en el Alto Ampurdán*, Peralada, 1955, pàgs. 3 i 9, i nota 1. Reproduït al volum segon de l'obra citada a la nota 2, pàgs. 121 a 190; i ALBERT COMPTE I FREIXENET, *Sobre els límits de l'Empordà*, ANALES DEL INSTITUTO DE ESTUDIOS GERUNDENSES, XXII (Girona, 1974-75), pàgs. 297-336.

⁶ ZURITA, *Anales*, Llibre XVIII, cap. XXII. Vegeu també: ANGELES MASÍÀ DE ROS, *Gerona en la guerra civil en tiempos de Juan II*, Barcelona, 1943.

⁷ Hom pot seguir els principals esdeveniments viscuts per aquesta població durant la guerra a: JAUME SOBREQUÉS I CALLICÓ, *La "marca" de Besalú durant la crisi político-social del segle XV (1462-1472)*, "I Assemblea d'Estudis sobre el Comtat de Besalú, 22 de setembre de 1968". Actes. Olot 1972, pàgs. 109-122. Reproduït al volum segon de l'obra citada a la nota 2, pàgs. 321 a 330.

⁸ SOBREQUÉS I VIDAL, *La guerra civil catalana*, II, pàg. 125.

Malgrat pertànyer a dues jurisdiccions diferents, totes aquestes poblacions havien de pagar determinats tributs (generalitats) a la Diutació del General de Catalunya. Serà precisament aquest fet el que es troba en la base d'un dels aspectes de la problemàtica estudiada.

III. PROBLEMES ECONÒMICS A L'EMPORDA DURANT LA GUERRA

El dia quinze de desembre del 1469 es reuní a Barcelona el Trentenari, integrat pels consellers Francesc Llobet, Joan-Francesc Ferrer, Bartomeu Costa i Bernat Gili i els altres membres del Consell. El motiu: aprovar els acords presos pels diputats del General i pel Consell del Principat. Malgrat que, com ja he dit, aquest fet era habitual, en el cas present, atinent a la importància dels afers debatuts pels diputats i el precedent que podia crear, calia de manera especial que la qüestió fos portada al Consell municipal. El Trentenari estudià dos problemes diferents, bé que, en certa manera, íntimament relacionats, que afectaven la vida econòmica de la comarca empordanesa i del bisbat de Girona: el del pagament de les pensions per part d'aquells qui, per causa de la guerra, els havien interromput, i el de la disminució de la quantia dels impostos que gravaven la compra de la sal. Em referiré a cada un d'ells per separat.

1. *El pagament endarrerit de les pensions.*

Hom exposà el problema al Trentenari tot llegint el contingut de l'acta de la sessió del Consell del Principat. Per causa de la guerra —deien els diputats— molts habitants del bisbat de Girona, i de manera molt especial de l'Empordà, «han suportats dans e destruccions insoportables». La situació militar i política a aquesta comarca, com ja hem vist a l'apartat anterior, clarament favorable al Consell del Principat, feia possible que moltes persones que en temps anteriors havien hagut d'abandonar llurs llocs d'origen, poguessin «tornar en lurs cases e o masos e cultivar, treballar e negociar com havien acostumat ans de la guerra». Tenien, però, un temor: que hom no volgués cobrar-los de manera executiva les pensions dels censals que havien deixat de pagar en els anys anteriors. Si el lloctinent no dictava disposicions que alliberessin els deutors

dels pagaments esmentats, ningú no voldria tornar a casa seva, la qual cosa produiria el despoblament de molts llocs. El problema no era gens fàcil de resoldre, perquè afectava directament les constitucions i altres lleis del país. Per aquest motiu, el Consell del Principat, segurament amb la finalitat de no resoldre ràpidament una qüestió que, en definitiva, perjudicava els propietaris més rics de la comarca, nomenà una comissió formada per Joan Margarit, bisbe de Girona, pel cavaller Arnau de Vilademany i de Blanes i pel ciutadà Joan Lull,⁹ a la qual hom encomanà l'estudi del problema. L'acord del Trentenari seguí els passos del pres pel Consell del Principat. Hom nomenà també una comissió encarregada de debatre el problema conjuntament amb la comissió de diputats. Fou integrada pel ciutadà Miquel Desplà, el mercader Francesc Alegre, l'artista Miquel Ferran, notari, i el menestral Cebrià Vilell, rajoler. De l'actuació d'aquesta comissió, hom no en té ara com ara la més mínima informació. La possibilitat jurídica que reeixís una petició com la que formulaven els empordanesos era, certament, molt escassa, perquè era contrària al dret català. En efecte, uns capítols de les Corts de Barcelona de 1431-1434 —per tal de posar fi a l'ambigüitat amb què es regia el cobrament executiu de les quantitats degudes per falta de pagament de les pensions dels censals— havien establert una minuciosa normativa que tenia com a objectiu perseguir amb tota la duresa que calgués els morosos o aquells qui es negaven a pagar: «E lla hon al dit official exequitant fos resistit —diu un dels fragments de la disposició legislativa— per tancament de portes o altres qualsevol resistències o empatxaments de fet, los quals procehescan per obra de alguna persona, que en tal cas lo dit official exequitant haje a procehir poderosamente e rigorosa contra los dits resistents o empatxants, per via de trencament de portes e convocacions de hosts reysals, requerint los officials reysals del dit Principat, segons la arduitat del fet e la potència de aquells contra los quals se haurà a fer la exequció requerran (...)».¹⁰

⁹ CHÍA (*Bandos y bandoleros en Gerona*, II, pàg. 315), interpretant erròniament el document, diu que aquesta comissió fou nomenada pel Consell de Trenta-dos.

¹⁰ Aquesta constitució fou aprovada en la sessió del tretze de maig del 1432. Vegeu: *Constitutions y altres drets de Catalunya*, Barcelona, 1704. Reedició: Barcelona, 1973, pàg. 385, i *Cortes de los antiguos reinos de Aragón y de Valencia y Principado de Cataluña*, tomo XVII, Madrid, 1913, pàg. 186. Un dels originals a: Institut Municipal d'Història, Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Corts, XVI-35.

A més a més, les Corts de Barcelona revocaren una part del privilegi que tenien els habitants de Castelló d'Empúries i de l'Empordà, en virtut d'allò que hom establí en el contracte de pignoració, fet el 1409 per Martí l'Humà, del comtat d'Empúries a la ciutat de Barcelona. En aquella ocasió, el sobirà havia establert que mai més el municipi barceloní no pogués procedir de manera executiva contra els habitants de Castelló i de l'Empordà per causa «de qualsevol censals o violaris que les dites universitats e singulars persones sien vistes o sien en qualsevol manera universalment obligades (...)».¹¹ Les Corts del 1432 deixaren sense efecte aquell privilegi dels empordanesos, en aprovar una proposta del sobirà: «Per ço, statuim e ordenam que, no contrastant la dita retentió, la qual ab la present revocam ne qualsevol provisions, lletres o altres empatxaments per ocasió de aquella fets e seguits e de aquí avant seguidors e faedors, la exequció de qualsevol pensions de censals o violaris degudes e d'aquí avant devedores sie feta segons sèrie e tenor de la ordinació dels presents capítols (...)».¹²

Amb aquesta base jurídica, les pretensions dels empordanesos de no pagar els deutes provocats per les pensions dels censals no aconseguiren de reeixir, i, ben aviat, a judicar pel silenci de la documentació, deixaren d'insistir en llurs peticions, que, d'altra banda, tenien una base econòmica prou justificada: les greus dificultats provocades per una guerra que ja s'allargava massa i que estava essent particularment cruel per a les comarques gironines.¹³

2. Política fiscal durant la guerra.

Abans de referir-me als problemes provocats pel pagament dels drets fiscal sobre la sal, cal parlar d'alguns aspectes de la política fiscal a Catalunya durant la guerra i de l'organització fiscal de la Diputació del General a les comarques gironines.

¹¹ *Constitutions y altres drets de Cathalunya*, pàg. 392; *Cortes*, XVII, pàg. 196-197.

¹² *Id.*

¹³ Aquesta pressió de determinats acreedors en el cobrament de les pensions endarrerides es posà també en relleu en les disposicions de primer de setembre del 1469 del duc de Lorena a favor dels deutors de Corçà, Ruplà, el Púbol i la Pera, que es veien seriosament forçats pel bisbe de Girona, que era el seu senyor, a pagar les pensions dels censals i altres drets agraris. Vegeu: CHÍA, *Bandos y bandoleros de Gerona*, II, pàg. 305. També la capitulació de Girona del primer de juny del mateix any s'ocupà d'aquesta problemàtica. Vegeu-ne el text a: MASIÀ, *Gerona en la guerra civil*, pàg. 241.

L'augment de les necessitats econòmiques provocades pel sosteniment de la guerra obligà les autoritats catalanes d'ambdós bàndols a recórrer a la imposició de nous tributs. El sosteniment dels exèrcits, que eren —sobretot el del Consell del Principat— mercenaris, bé que no professionals, exhaurí les disponibilitats públiques provinents dels impostos ordinaris, dels crèdits i dels diners aconseguits a través de la venda de censals. Quan hom esgotà aquesta capacitat d'endeutament, hom hagué de recórrer a l'establiment dels esmentats impostos extraordinaris, que gravaven una població empobrida per causa de la guerra, la qual població rebia, per tant, de molt mala gana les noves càrregues a què els poders públics la sotmetien. Les noves imposicions podien provenir dels municipis, de la Diputació del General —ja sigui la reialista o la resident a Barcelona— i dels monarques, dels anomenats *intrusos* o del qui assumia la continuïtat històrica de la Confederació catalanoaragonesa, és a dir, de Joan II. Com és natural, aquesta triple font de pressió fiscal i la poca coordinació existent entre elles agreujava encara més la pressió a què es veia sotmesa la població catalana.

Malgrat que aquesta qüestió no hagi estat estudiada de manera aprofundida, és possible ara com ara esmentar almenys els següents impostos extraordinaris decretats durant els anys de la guerra civil:

1. — Impostos del municipi de Barcelona, de disset de juliol del 1462, que tenien com a finalitat finançar el pagament d'un exèrcit de dos mil homes durant un any. Gravaren la venda de peix i el tràfic del vi i de la carn (moltons, bous i braus, vedells, porcs, ovelles, anyells, cabrits i porcells).¹⁴

2. — Impostos del Consell del Principat, establerts en les sessions d'aquest organisme de trenta-u de gener i cinc de febrer del 1463. Tenien com a finalitat «haver peccúnies per a subvenir a les necessitats de la guerra». Gravava les operacions comercials efectuades sobretot amb llana, en la proporció d'un sou per lliura de valor, així com la venda de draps d'or, de plata i de seda, velluts, «camelots», «sendats», vels de Romania, teles de València, d'Alme-

¹⁴ JAUME SOBREQUÉS I CALLICÓ, *La Bandera de Barcelona durant la campanya de 1462*, "Estudis d'Història Medieval", I (Barcelona, 1969), pàgs. 97-133. Reproduït a *La guerra civil catalana del segle XV*, I, pàgs. 267-299.

ria i de Castella, «domesquins», peces de drap de seda, que hom emprava per a confeccionar peces de vestir.¹⁵

3. — Impuestos de la Diputació del General reialista, de divuit de novembre del 1463. Tenien com a finalitat finançar el pagament d'un exèrcit de tres-cents homes (dos-cents cinquanta de cavall i cinquanta de peu) durant un any. Gravarien els drets de la Generalitat reialista (generalitats: segell de cera, bolla de plom, entrades i eixides) i haurien d'ésser pagats tant pels eclesiàstics com pels seglars. Els productes afectats foren: draps de llana, d'or, de seda, de lli, de cànem i d'estopa, la farina, el vi negre i el vi blanc i l'oli.¹⁶

4. — Impost del Consell del Principat, establert sobre la sal, el tretze d'abril del 1463.¹⁷ Les disposicions del Consell, en aquest cas, començaven expropiant en profit propi totes les salines del Principat: «(...) que totes les salines de Cathalunya degen e hagen a venir a mans dels deputats pagant al senyor de aquelles quantitat que serà trobat ne han treta per any». Tot seguit, hom establí el següent: per cada quartera que hom traurà de les salines, hom pagarà deu sous; tothom que tingui sal estancada per a revendre pagarà deu sous per cada quartera que posseeixi; per cada quartera de sal que sortirà del Principat, hom pagarà quatre sous; per cada quartera de sal venuda a Catalunya, hom pagarà sis sous. El Consell establí així mateix la total prohibició d'importar sal «sots pena de perdre lo peu»; restaven exclosos d'aquesta prohibició aquells qui havien rebut l'encàrrec dels diputats de comprar sal a Calassanç (la Llitera) pel seu consum a Catalunya. El rei no restava exempt del pagament d'aquest impost extraordinari. Aquells, però, que gaudien del privilegi de comprar sal franca a qualsevol sa-

¹⁵ SOBREQUÉS I CALLICÓ, *La guerra civil catalana del segle XV*, I, pàgs. 437-438. En la sessió del Trentenari celebrada el tretze d'abril, les autoritats municipals barcelonines exigiren que aquest impost es cobrés arreu de Catalunya i no únicament a la capital del Principat. Vegeu: PRÓSPERO DE BOFARULL Y MASCARÓ i MANUEL DE BOFARULL Y DE SARTORIO, *Colección de documentos inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón*. Els volums que comprenen el període de la guerra civil són: XIV-XXVI. Barcelona, 1858-1864. Citat "Codoin ACA". La present notícia, al vol. XXIII, pàgs. 218-227.

¹⁶ SOBREQUÉS I CALLICÓ, *La guerra civil catalana del segle XV*, I, pàgs. 433-434.

¹⁷ "Codoin ACA", XXIII, pàgs. 265 i 266. El Trentenari, fent-se ressò de la inconstitucionalitat de l'acord fixà en un termini màxim de tres anys la durada d'aquest nou impost extraordinari (Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona —citad AHCB— Deliberacions de 1462-63, fols. 143-45).

lina del Principat, podrien continuar-ho fent, pagant els esmentats deu sous per quartera. La disposició esmentada en el primer dels punts citats —aquell que establia la gabella, és a dir, l'estanc o monopoli sobre la venda de sal per part del Consell del Principat— era anticonstitucional; per aquest motiu hom hagué d'establir-la amb caràcter purament temporal («fos levada per cert temps e passat aquell sia servada la Constitució de Cathalunya») i deixar ben clar que hom no volia violar les Constitucions de Catalunya.¹⁸

5. — Impostos del Consell del Principat, establerts el primer d'octubre del 1463. Tenien com a finalitat fer front a despeses de guerra. Gravaren la venda de teixits i la de sal. Com que l'acompliment d'aquelles disposicions que fan referència a la sal seran aquelles que provocaran la conflictivitat que estudiem, serà útil de sintetitzar-ne el contingut. Seguiré l'exposició que d'aquesta qüestió vaig fer en un altre lloc.¹⁹ Així, nom establí:²⁰ a) per cada quartera de Barcelona (deu arroves) de sal, el comprador haurà de pagar deu sous, però, en el cas que la sal ja pagui algun dret, la quantitat d'aquest serà deduïda dels deu sous; b) si d'altres poblacions empren mesures de més o menys capacitat, hom pagarà proporcionalment en relació a la mesura de Barcelona; c) quan un mercader compri sal a l'engròs a Tortosa o a d'altres llocs, per tal de dur-la a Barcelona o a d'altres localitats de la costa de Catalunya, no haurà de pagar al port d'origen, però ho haurà de fer al lloc de desembarcament; d) la sal destinada a l'exportació és exceptuada del pagament de qualsevol dret; e) si alguna ciutat o altres persones tenen el privilegi de «pendre sal francha en qualsevol salines del dit Principat», ho poden continuar fent, pagant, però, l'impost dels deu sous a la Diputació del General; f) mentre duri el cobrament d'aquest impost —cinc anys—, restarà sense efecte la Constitució

¹⁸ La inconstitucionalitat de l'establiment de l'estanc de la sal es fonamentava en la constitució aprovada en temps de Pere el Gran en les Corts de Barcelona del 1283 («Atorgam, volem e encara ordenam que de aquí avant gabella de sal no sie en Cathalunya e aquella expressament remetem; e que de aquí avant, nós ne successors nostres, la dita gabella ni alguna altra semblant gabella no constituyam ne imposem») i ratificada per Jaume II a les Corts de Barcelona del 1299: «Lo capítol de la Cort de Barcelona del senyor rey en Pere (...) qui comença: Atorgam (...), sie observat e declarat que en semblant manera que és aquí tolta gabella de sal, sie aquí tolta gabella de blat e de vitulles (...)» (*Constitutions y altres drets de Catalunya*, pàg. 299).

¹⁹ Vegeu el primer llibre citat a la nota 15, pàgs. 439-440.

²⁰ Arxiu de la Corona d'Aragó (citad ACA), Generalitat N 690, fols. 82v-87.

que ja hem esmentat a la nota divuit. Com he dit en un altre lloc, aquests dos impostos esmentats darrerament —de fet el segon només era una reiteració del primer— representaven «un atemptat directe contra les lleis del país, la defensa de les quals havia servit tantes vegades com a excusa a les autoritats catalanes per a alçar-se contra la monarquia».

6. — Impost establert pel Consell del Principat el setembre del 1469. Tenia com a objectiu poder redimir els censals que hom havia comprat, per valor de tres mil cinc-centes lliures, a fi de poder armar durant quatre mesos les naus del comte de Campobasso, Francí Setantí i Rafel Anglès, les quals havien de defensar Barcelona d'un possible atac de Joan II. Gravà en un deu per cent els nolis. Tenia un caràcter purament temporal. Els diputats es comprometeren, sota pena d'excomunió, a no donar als diners receptats en virtut d'aquest impost cap altre destí que l'esmentada redempció dels censals.²¹

7. — Impost establert pel lloctinent de Renat d'Anjou, Joan de Lorena, el quatre de gener del 1470. Tenia com a objectiu pagar el sou del major nombre possible de cavalls que el Consell del Principat havia decidit enviar a l'Empordà. Tingué caràcter puntual i local: només el pagarien, i per una sola vegada, els empordanesos, a raó de tres sous. Com era habitual, aquest nou impost provocà nombroses protestes, i el lloctinent reial hagué d'enviar a l'Empordà el prestigiós bisbe de Girona, Joan Margarit,²² amb la missió d'apacivar els ànims dels habitants d'aquella comarca.

3. *L'organització fiscal de les comarques gironines.*

Després de l'ocupació de Girona (primer de juny del 1469), de la pacificació de tot l'Empordà i de l'establiment de sòlides bases militars i polítiques a la Muntanya gironina, el Consell del Principat intentà organitzar la vida econòmica (sobretot el cobrament de les generalitats) a aquelles comarques.²³ Quant a Girona, la prime-

²¹ ACA, Gen. N 690, fols. 51v-54. Apèndix 8.

²² CHÍA, *Bandos y bandoleros en Gerona*, II, pàgs. 300 i ss.

²³ Quant a la Muntanya, àmbit que s'escapa una mica de l'objectiu del present treball, el Consell del Principat s'adreçà el dotze de juny a tots els oficials de Besalú, Camprodon, Sant Joan de les Abadesses, Olot, Bagà, així com als altre castells i als oficials del vescomtat de Bas, i els avisà que enviaven Pere Esteve, per tal que hi

ra disposició presa pels diputats del General fou el nomenament, el dia sis de juny, de Jaume Rafel, ciutadà de Girona, com a diputat local, amb una jurisdicció que comprenia tant la pròpia capital com tot el bisbat. El diputat local era el més alt representant de la Diputació del General a les comarques sobre les quals s'estenia la seva competència, sobretot en relació amb aquelles qüestions que es referien al cobrament dels drets fiscals del primer organisme polític del Principat.²⁴ El mateix dia del nomenament de Rafel, els diputats li enviaren la còpia «dels capítols del dret imposat a la sal e canamaçaria»²⁵ amb el prec que procurés que els diversos col·lidors el cobressin puntualment.²⁶ L'organització de la vida econòmica de la Diputació del General a Girona comportà també una certa centralització. Ultra la destitució dels diputats locals de Sant Feliu de Guíxols i de Figueres, els diputats centralitzaren en el collidor dels drets a Girona el cobrament del dret de la sal que hom portava a aquesta ciutat des de Sant Feliu de Guíxols, Palamós i Blanes: «per útil e endressa del dret del General, vos dehim e manam —ordenen el quinze de juny els diputats a Miquel Gallart, Pere Pujol i Antoni Caselles, collidors del dret de la sal a cada una d'aquestes poblacions— d'ací avant no exhigiau aquí lo dret de la sal qui serà portada a Gerona, ans la remetau al cullidor de la dita ciutat ab alberà de guia, prenent vós aquella en manifest e fahent prestar bona seguretat al qui la traurà de tornar-vos resposta del dit cullidor de Gerona dins breus dies com ha rebuda la dita sal (...)».²⁷ Rafel, acomplint les instruccions rebudes de la capital del Principat a la darrerria de juliol,²⁸ posà també en marxa el co-

organitzés el cobrament dels drets de la Generalitat: «drets de generalitats, de bolla de plom e segell de cera, e de les joyes e entrades e exides, e de la sal e canamaçaria axí antichs com novament imposats». (ACA, Gen. N 690, fols. 9v-10). El mateix dia, els diputats i Consell del Principat lliuraven a Pere Esteve les instruccions que havien de presidir les seves gestions de tipus econòmic a la Muntanya gironina (ACA, Gen. N 690, fols. 10v-13v. Apèndix 2).

²⁴ ACA, Gen. N 690, fols. 23v-25. Apèndix 1.

²⁵ Canamasseria: fa referència a la roba feta de canem.

²⁶ ACA, Gn. N 690, fol. 15v. Apèndix 3. El nomenament de Rafel comportà el cessament del càrrec de diputats locals que exercien Joan Salvador, de Sant Feliu de Guíxols i de Pere Comte, de Figueres (ACA, Gen. N 690, fols. 14v-15).

²⁷ ACA, Gen. N 690, fol. 14 r i v. El setze d'agost, Miquel Gallart fou confirmat en el seu càrrec de collidor dels drets del General a Sant Feliu de Guíxols (ACA, Gen. N 690, fol. 50r i v).

²⁸ El document porta data de vint-i-quatre de juliol (ACA, Gen. N 690, fols. 25v-26v).

brament dels drets del General a Girona. L'estructura administrativa local de la Diputació del General a Girona es basava, a més a més del propi diputat local, en un collidor del dret de la bolla i la canemasseria,²⁹ un altre collidor del dret de la sal, un guarda del General i un assessor o advocat del diputat local. Rafel, però, per tal de reduir al màxim els possibles fraus en el pagament dels esmentats impostos, nomenà dos guardes més, l'un, encarregat de controlar el portal de Santa Maria, i l'altre, el portal del Pont de Pedra.

La tasca institucionalitzadora acomplerta per la Diputació del General en aquesta direcció es completà amb el nomenament, el setze d'agost del 1469, d'Andreu Bosch, ciutadà de Barcelona, com a sobrecollidor dels drets de les generalitats. El sobrecollidor era un inspector general de la Diputació en matèries relacionades amb la percepció dels drets fiscals d'aquesta, dotat d'amplíssimes competències sobre tot el Principat.³⁰ Unes setmanes després, quan ja s'havien produït dificultats pel cobrament de l'impost de la sal a l'Empordà, els diputats enviaren Andreu Bosch a aquella comarca amb la finalitat, entre d'altres qüestions, d'endegar-hi definitivament l'organització fiscal de la Diputació del General.³¹

4. *L'impost sobre la sal.*

El cobrament de l'impost sobre la sal fou particularment conflictiu a Castelló d'Empúries, població que tenia aleshores una gran importància a l'Empordà. Les primeres notícies d'aquesta conflictivitat són de la segona meitat del mes de juny del 1469. El dia vint-i-tres, en efecte, els diputats s'adreçaren a Joan Sabater, notari, diputat local a Castelló, i l'avisaren que el primogènit enviava a aquella població uns emissaris amb la missió de preguntar als cònsols i al consell «qual rahó o causa los atura en no permetre lo dret de la sal hi sie cullit axí com se fa en la present ciutat e altres ciutats».³² Els cònsols de Castelló allegaven, en suport de la seva ne-

²⁹ El dotze de setembre, els diputats nomenaren Francesc Salelles, mercader de Sant Feliu de Guíxols i ciutadà de Girona, collidor del dret de la bolla a la ciutat de Girona (ACA, Gen. N 690, fol. 45r i v. Apèndix 7).

³⁰ ACA, Gen. N 690, fols. 41-43. Apèndix 6.

³¹ ACA, Gen. N 690, fols. 51v-54. Apèndix 8. Les instruccions que hom li lliurà porten data de sis d'octubre.

³² ACA, Gen. N 690, fol. 18v.

gativa, que posseïen determinats privilegis que impedièn el cobrament de l'impost sobre la sal, i també les promeses que els havien fet els ambaixadors del General i de la ciutat de Barcelona, Pere de Bell-lloc i Pere Joan Serra, «de no imposar-se lo dit dret a la dita vila».³³ Ambdós arguments foren combatuts enèrgicament pels diputats en una carta que adreçaren als cònsols de Castelló el vint-i set de juliol,³⁴ en la qual els comminaven a pagar els drets fiscals sobre la sal, com feien les altres poblacions del Principat.

Les gestions d'Andreu Bosch no aconseguiren de vèncer la negativa de Castelló, ans el contrari, la tensió augmentà fins al punt de fer pensar als diputats que corria perill la seguretat física del seu emissari: «Seria molt greu si scàndol en la persona vostra succehíe», manifestaven els diputats en una carta que adreçaren a aquell el tres de novembre.³⁵ Bosch no havia aconseguit ni tan solament fer pública a Castelló la crida dels diputats; per aquest motiu, les autoritats catalanes posaren el problema en mans del primogènit,³⁶ amb el prec que enviés a Castelló un algutzir, acompanyat dels homes que calgués, per tal de donar suport a Andreu Bosch i d'actuar de manera enèrgica, perquè les argumentacions de la Diputació del General no havien aconseguit de fer pagar als castellonins. A finals del mes de novembre, els diputats, vista l'acció realitzada pel primogènit, que el trenta d'octubre havia sortit de Barcelona en direcció a Girona i a l'Empordà,³⁷ insistiren prop de Bosch per tal que fes publicar la normativa del cobrament de l'impost. «Si, emperò —afirmaven en la carta que li dirigiren el vint-i tres de novembre—, la dita vila persevere en no pagar lo dit dret (...), veniu-vos-ne e portau totes les peccúnies del General que puixau».³⁸

³³ Bell-lloc i Serra havien estat enviats a l'Empordà, entre d'altres motius, per tal de cobrar-hi l'impost sobre la sal i la canamasseria, el desembre del 1463. Serra, almenys, hi restà durant molts mesos. El febrer del 1464, tingué greus problemes amb els cònsols i Consell de Castelló en intentar treure de la vila tres-centes mitgeres de blat destinades al castell de Pontós. És possible que en aquella ocasió Serra fes promeses que depassaven les seves competències. (Vegeu: SOBREQUÉS I CALLICÓ, *La guerra civil catalana del segle XV*, II, pàgs. 326-329).

³⁴ ACA, Gen. N 690, fols. 29v-30v. Apèndix 5.

³⁵ ACA, Gen. N 690, fol. 60r i v.

³⁶ ACA, Gen. N 690, fols. 60v-61. Carta al primogènit, del tres de novembre.

³⁷ JAUME SAFONT, *Dietari de la Diputació del General de Catalunya (1454 a 1472)*. Pròleg i transcripció per Marina Mitjà. Barcelona, 1950, pàg. 165.

³⁸ ACA, Gen. N 690, fol. 76r i v.

Fracassada la gestió d'Andreu Bosch, els diputats enviaren Francesc d'Altelló a l'Empordà. Aquest sortí de Barcelona el dos de desembre³⁹ amb àmplies instruccions sobre allò que havia de fer.⁴⁰ En síntesi, la missió de d'Altelló consistia només, quant al punt que ens ocupa, a entrevistar-se amb el primogènit i pregar-li que obligués els habitants de Castelló a pagar l'impost de la sal.⁴¹ L'ambaixador de la Diputació del General havia també de procurar que la vila de Castelló pagués els altres impostos de les generalitats. L'estada de d'Altelló a Girona fou molt curta: trobà el primogènit a punt de sortir cap a Barcelona. És probable que Joan de Calàbria hagués arribat ja a un acord amb els empordanesos, i que volgués que aquest fos refrendat pel Consell del Principat i pel Consell municipal de Barcelona. El dia quatre de desembre, d'Altelló i el primogènit arribaren a la capital del Principat.⁴² Pocs dies després, el lloctinent de Renat es reuní amb el Consell del Principat i hi proposà o hi debaté un camí de solució al problema del pagament dels drets fiscals de la Diputació del General a determinades poblacions de l'Empordà.

Com ja he dit abans, la disposició del Consell del Principat feta

³⁹ SAFONT, *Dietari*, pàg. 165.

⁴⁰ ACA, Gen. N 690, fols. 77v-78v: Instruccions del vint-i-nou de novembre. El mateix dia, els diputats recomenaren d'Altalló a un seguit de personalitats catalanes, a les quals els demanaren que donessin suport al seu emisari. Cartes a Joan Margarit, bisbe de Girona (ACA, Gen. N 690, fol. 79); al comte d'Iscla, portantveus del governador al Principat (id., fol. 79v); a Joan de Calàbria, primogènit de Renat d'Anjou (id., fol. 79v-80); al vicecanceller (id., fol. 80r i v); a Roderic Vidal, protonotari (id., fol. 80v); i a Andreu Bosch, sobrecol·lidor (id., fol. 83v). Un paràgraf de la carta enviada a Margarit posa en relleu la causa que motivava la gestió de d'Altelló: "Per quant fins aci los de Castelló d'Empúries no han admès lo dret per los lavors deputats e Consell com a representants aquest Principat, entrevenint licència e auctoritat reyal, per necessitats comunes, imposat a al sal (...)".

⁴¹ Dues missions portaven d'Altelló a Castelló: "la primera —que és aquella que ara ens interessa— per suplicar e solicitar la sua altesa que mane als de Castelló admeten lo dret de la sal e paguen: aquell axí com se pague en la present e altres ciutats, viles e parts de obediència de la majestat reyal, e als capità, veguer, batle e altres oficials publiquen en la dita vila lo impòsit del dit dret, totes rahons, excepcions e dilacions repulses, dient a la sua excellència que lo eximpli de no ésser admès lo dit dret en la dita vila porie succehir en gran desservei de la majestat e de la sua altesa e dan del dit Principat e turbació del bon orde e stament de aquell, car pus la Cort de Cathalunya ab licència e auctoritat reyal impose algun dret, no és lícit a alguna universitat recusar. E pus la majestat ordene si mateixa a pagar, no ha porporció als altres poder-se'n scusr". (ACA, Gen. N 690, fol. 78).

⁴² SAFONT, *Dietari*, pàg. 166.

pública el primer d'octubre del 1463 establia un impost sobre la sal de deu sous per quartera, és a dir dotze diners per arrova;⁴³ establia també una rebaixa d'aquesta quantitat en relació a la quantitat que hom podia pagar en concepte d'impost local, cas que aquest existís. Atenent que, en aquell moment, les poblacions de Roses, Cadaqués, Port de la Selva, Llançà i Sant Pere de Roda havien de pagar al gabel·lot de Castelló dos sous i sis diners per mitgera de sal que compraven per salar el peix,⁴⁴ la situació econòmica d'aquestes poblacions esdevenia encara més insostenible. Segons un fragment del document que publico a l'apèndix nou, una bona part dels habitants d'aquestes poblacions «són peschadors pobres no han manera de pagar e, per consegüent, han çessar de entendre en peschar e salar (...)». A més a més no poden, per causa del monopoli, comprar sal a cap altre lloc que no sigui l'esmentat gabel·lot de Castelló, «per les quals causes molts d'ells han lexades lurs habitacions, transferints e poblants-se en Rosselló, on ha gran mercat de sal, e molts dels qui restats són stan en delliberació de fer lo mateix camí de anar-se'n en Rosselló o de anar salar lo peix que pendran a la vila de Cobliure qui ls és molt vehina, hon ha gran mercat de sal».

Davant d'aquesta situació, i tenint en compte que fins aquell moment hom no havia posat en pràctica la rebaixa que hom preveia a les disposicions del 1463, els diputats i el Consell del Principat decidiren d'establir una rebaixa d'un cinquanta per cent;⁴⁵ aquesta, però, no afectaria la compra de la sal per a ús domèstic o per a salar porcs, «com nostra intenció sia —manifesten els diputats— la deducció demunt dita sia feta ten solament per la sal que entreirà en salar peix e no en altres usos».

El Trentenari, que es reuní el quinze de desembre per tal de donar llum verda a l'acord dels diputats, es limità a nomenar una comissió a la qual hom encomanà la tasca de parlar del problema amb els diputats i de tornar a informar al consell municipal. L'a-

⁴³ La quartera pesava, segons les equivalències fornides per la documentació que utilitzo, deu arroves.

⁴⁴ És a dir, pagaven deu diners per cada arrova. Si compraven la sal a les delegacions que el gabel·lot de Castelló tenia a Llançà i a Cadaqués, la quantitat que havien de pagar encara era més elevada: trenta-sis diners per mitgera, és a dir, dotze diners per arrova.

⁴⁵ En el futur, els habitants de les poblacions esmentades només pagarien sis diners per cada arrova, en lloc de dotze.

cord degué ésser bastant fàcil, perquè en la reunió del Consell de Trenta-dos celebrada el dia dinou, aquest consentí i aprovà la rebaixa establerta pels diputats i Consell del Principat.⁴⁶ El mateix dia dinou, els diputats informaren d'aquest acord les autoritats municipals de Roses, Cadaqués, Llançà i Castelló d'Empúries.⁴⁷ Si bé una carta enviada pels diputats a Andreu Bosch, el nou de gener del 1470, posà en relleu que les autoritats catalanes no tenien encara constància que els habitants de Castelló haguessin acceptat la resolució presa en relació amb el problema de la sal,⁴⁸ en una altra enviada el vint de febrer a Jaume Escuder, collidor i guarda de les generalitats a Castelló, ja no es parlava per a res de la resistència dels castellonins a pagar l'impost de la sal; els diputats es limiten a renyar Escuder pel fet d'haver subarrendat el seu càrrec i per practicar l'absentisme.⁴⁹

El problema havia estat resolt. La Diputació del General de Catalunya s'havia vist obligada a cedir a la pressió d'unes poblacions empobrides per causa de la guerra i de la pressió fiscal que incidia sobre el preu de la seva primera font de riquesa: la pesca; dins d'aquesta activitat, la sal constituïa un producte de gran importància, perquè la principal activitat del sector consistia a salar peix fresc. La rebaixa no posava, però, fi al problema del monopoli establert el 1463 amb caràcter transitori sobre la venda de sal. Aquesta és, ara com ara, una qüestió gairebé gens estudiada per a l'àmbit català i sobre la qual, penso, caldria aprofundir, perquè la sal constituïa, a l'Edat Mitjana, un dels productes més importants a l'entorn del qual girava una bona part de l'activitat econòmica de Catalunya i del món occidental en general.⁵⁰

JAUME SOBREQUÉS I CALICÓ

Universitat Autònoma de Barcelona.

Institut d'Estudis Gironins.

⁴⁶ AHCB, Deliberacions de 1469, fol. 13.

⁴⁷ ACA, Gen. N 690, fols. 84v-85v. Vegeu a l'apèndix 10 la carta dels diputats a Joan Sabater, diputat local a Castelló, amb què l'informen de l'acord.

⁴⁸ ACA, Gen. N 690, fol. 94.

⁴⁹ ACA, Gen. N 690, fol. 112.

⁵⁰ Els autors (M. MOLLAT, M. POSTAN, P. JOHANSEN, A. SAPORI i CH. VERLINDEN) de la ponència *L'économie européenne aux deux derniers siècles du Moyen-Âge*, presentada al X Congrés Internacionals de Ciències Històriques celebrat a Roma (*Relazioni* I, Florència 1955, vol. I, pàgs. 838-842) afirmen, en relació a la importàn-

APÈNDIX

I

Els diputats nomenen Jaume Rafel, ciutadà de Girona, diputat local d'aquesta ciutat i del bisbat i li assenyalen les seves atribucions.

1469, juny, 6. Barcelona.

Provisió de la Deputació local de Gerona d'En Jachme Rafel, ciutadà de la dita ciutat.

Nosaltres, frare Ponç Andreu, abbat del monastir de Sancta Maria de Ripoll, En Galcera de Vilafreser, donzell, e En Jachme Ros, ciutadà de Barchinona, diputats del General del Principat de Cathalunya, residents en Barchinona, rebedors e distribuïdors ensemple de les peccúnies del dit General, confiants de la indústria, probitat e legalitat de vós, honorable En Jachme Rafel, ciutadà de la ciutat de Gerona, ab tenor de la present, per lo restant temps del corrent trienni, en lo qual havem lo regiment del dit General, e tant fins per nosaltres o successors nostros diputats sie altrament deliberat, posam, cream e ordenam vós, En dit Jacme Rafel, en diputat local en la dita ciutat e bisbat de Gerona, axí que vós en nom nostre e del dit General, tingats e regiats lo dit ofici de diputat local, donants e atorgants-vos plen poder que, per nosaltres e en nom nostre e del dit General, puixats hoyr, examinar, decidir, declarar e determinar, en la dita ciutat e bisbat de Gerona, tots e sengles qüestions, debats, contrasts e controvèrsies de què serà recorregut a vós per rahó dels drets de les generalitats e del dit General; e conèixer de totes fraus e penes que són o seran comeses en los dits drets; e punir e fer punir e requerir ésser punits per qualsevol oficials en persones o en béns, segons la qualitat dels excessos e fraus, los defraudants e delinqüents. E si ben vist vos serà, aquelles dites fraus e penes en tot e en part absoldre e re-

cia de la sal: "Le sel forme avec les grains et le vin une trilogie fondamentale dans l'économie du Moyen-Âge". Per a l'àmbit català, vegeu les notes que a aquesta temàtica ha dedicat L. KLUPFEL (L. KLUPFEL, *El règim de la Confederació catalano-aragonesa a finals del segle XIII*, "Revista Jurídica de Catalunya", Barcelona, XXXV (1929), pàgs. 34-40; 195-226; 289-327 i XXXVI (1930), pàgs. 18-37; 97-135 i 298-331. La qüestió de la sal, a XXXVI, pàgs. 127-129. Hom pot trobar un estat complet de la qüestió a MIGUEL GUAL, *Para un mapa de la sal hispana en la Edad Media*, "Homenaje a Jaime Vicens Vives", I (Brcelona, 1965), pàgs. 483-497. Aquest treball, però, no conté cap referència a les comarques gironines, i poquíssimes a altres comarques catalanes.

metre; e més avant fer e requerir ésser fetes totes e sengles empare, seqüestres, arrests e exequicions contra qualsequire de qualsevol dignitat, ley, condició e stament sien, e en lurs béns qui res degen o sien tenguts al dit General, axí per pagues cessades o restes degudes, per preus de arrendaments, com per altre qualsevol rahó, dret, títol o causa; e presentar totes provisions, letres, capítols e ordinacions e altres scriptures a tots e sengles oficials, axí ecclesiàstichs com seglars de qualsequire condició sien; e requerir los dits oficials, axí com nosaltres aquells e quascun d'ells requerim ab la present en virtut dels sacrament e homenage que fets han e fer, són tenguts de exequir e exequitar totes requestes nostres o de qualsevol deputats locals o per part nostra a ells fahedors, que axí en la administració e regiment de vostre dit offici, com en tots los actes e exercicis tocants utilitat e conservació de les dites generalitats, com en totes empare, seqüestres, arrets e exequicions d'aquèn fahedores, com encara en altra manera, donen a vós e a qui volrets tots consell, favor e ajuda, tota vegada que per vós o vostres letres e provisions, requestes e ordinacions requests ne seran; e en la administració de la justícia de vostre offici, e segons les affers requerran, puixats no res menys fer letres e provisions e requerir ésser fetes totes crides pertanyents e que.s requiren a o per utilitat e expedició de le dites generalitats e a les presents comissió e administració; e demanar, haver e reebre totes penes e bans que a la part del dit General se pertanguen. Dels quals bans e penes peccuniàries provenints de fraus comesos en los dits drets de les dites generalitats, deuen ésser fetes quatre parts eguals, de les quals, si official request entrevé en fer la exequició, ha haver la quarta part, e la altra quarta part ha haver lo acusador, si n'hi haurà, pus no sia ministre del dit General, e les dues parts són del dit General, on los dits drets no sien arrendats ans se cullen per lo General; on, emperó, en la dita exequició no entrevé oficial ne acusador, ne arrendador, totes les dites fraus són del dit General. E de les dites penes e bans, com dit és, si us serà ben vist, puixau fer gràcies, absolucions e remissions e cancel·lar e fer cancel·lar qualsevol scriptures públiques e privades de o per aquèn devallants e fehents.

E, finalment, puixats fer totes e sengles altres coses que en la administració e exercici de la dita Deputació e comissió local se requiren e los deputats locals, precessors vostres, fer e exercir han acostumat. Cometents-vos sobre les dites coses totes e sengles ab sos dependents e emergents ab aquesta plenament les veus nostres. Entès, emperó, e reservat que vós no puixats comprar ne arrendar durant vostra administració les generalitats qui.s cullen dins los límits de vostre dit offici ne haver part en aquelles en alguna guisa, ans lla hon ho haguessets ara per llavors, en lo dit cars, vos removem e havem per remogut e revocat del dit offici, la present nostra comissió en res no contrestant; e havents per ferm que com-

posicions amaguades són nodrir e no squivar frauds, volem que en lo començament del arrendament per nós o qualsevol deputats successors vostres en lo dit offici de deputat local, qui ho hajats a conèixer, declarar, punir e fer observar. E de les parts que rebrets de les dites penes e bans, siats tenguts dar compte e rahó a nós o als deputats successors nostres, car vós en nostre poder ja havets prestat sacrament e homenage de haver-vos bé e leyalment en lo regiment e administració del dit offici tots amor, odi, racor e favor posposats, e que les composicions per vós fahedores, farets present lo scrivà de vostre dit offici e no altrament, e aquelles farets per lo dit scrivà continuar, e de no haver part en alguna compra dels dits drets, e que dins dos mesos continuus finit lo temps de vostre regiment, retrets comte e rahó d'açò que rebut e administrat haureu, dehïnts e manats a tots e sengles receptors, cullidors e guardes e altres ministres del dit General constituïts en los límits de la dita Deputació local e altres a qui pertangue, que vós, dit En Jachme Rafel, hajan e tinguen en e per deputat local.

E ab aquesta mateixa volem e us manam façau deguda diligència e solitud que los officials reyalts e encara ecclesiàstichs e de barons en los lochs de vostra Deputació constituïts, qui novament entraran o són entrats en los oficis, presten, los ecclesiàstichs sacrament, e los lahichs sacrament e homenatge que obtemperaran e exequitaran totes requestes a ells fahedores per part nostra sens consell, consulta o dilació. E les cartes de açò nos trametreu encontinent.

En testimoni de la qual cosa, manam la present a vos ésser feta, segellada ab lo segell major de nostre dit offici.

Datum en Barchinona, a .vi. de juny, l'any de la Nativitat de Nostre Senyor Mil .cccc. lx.viii. Ponç Andreu, abbat de Ripoll.

Domini deputati mandaverunt mihi Anthonio Lombard.

ACA, Generalitat N 690, fols. 23v-25.

II

Instruccions lliurades pels diputats del General a Pere Esteve, que va a la Muntanya gironina a organitzar-hi el cobrament dels drets de les generalitats.

1.469, juny, 12. Barcelona.

Memorial que los senyors diputats del General del Principat de Cathalunya, residents en Barchinona, fan al venerable En Pere Steve, tاراçaner del dit General, de les coses que ha a fer en la anada que de lur manament e ordinació fa vers Besalú e les muntanyes.

Primo, hirà a Besalú, Olot e altres viles e lochs de la Muntanya qui ja són e per anant seran reduïdes a la obediència del senyor rey, e si cullidors del dret de la bolla de plom e segell de cera e o de entrades e exides hi haurà, informar-se ha diligentment si són persones fiables, bones e afectades al servey del senyor rey e al beavenir de la terra; e si tals seran, acomenarà a aquells a beneplàcit, en nom dels dits deputats, les collectes dels drets, axí antichs e acostumats, com dels .XII. diners per lliura al dret de la cera agreuats, e lo dret novament imposat a la sal e canamaçaria. Si, emperò, dels dits cullidors hi haurà qui no hagen les dites condicions, acomenarà la collecta a altres bons, fiables e afectats, com dit és, e portarà los noms de aquells als dits deputats, qui après faran les provisions a aquells, segons és acostumat. E farà prestar als dits cullidors sacrament e homenage de haver-se bé e leyalment en la collecta e custòdia dels dits drets e de dar-ne bon compte sotz obligació de persones e béns com per deute fischal etc., donant per açò idònees fermançes; e la obligació farà testificar a feels notaris, aquella rebent per n'Anthony Lombard, scrivà major del General, portant dels dits notaris certificació ab calendari e testimonis, per ço com tals obligacions han ésser continuades en la scrivania de la Deputació.

Item, se informarà ab diligència quantes peccúnies havié en poder dels cullidors del General en les viles e parts dessús dites la hora que següen la opinió dels inimichs e qui levà o pres les dites peccúnies, e façe stés memorial dels noms e de les quantitats a fi que los senyors deputats ne sien bé informats.

E, semblantment, quantes peccúnies havié en poder lur la hora que.s són reduïts a la obediència del senyor rey, e lo dit Pere Steve cobre e haje les dites peccúnies o tot lo que porà e sabrà de açò la veritat ab los llibres de lurs collectes e ab les persones qui hi han entervengut.

E, per quant los honorables mossèn Johan Ramon de Vergós e mossèn Joan Dezvern, oydors de comptes del dit General, a present se troben en les dites muntanyes e tenen expressa potestat de metre cullidors, volen, ordonen e manen los dits senyors deputats que en les parts on ells se trobaran tot lo càrrech de provehir a les dites coses sie lur; en les altres, emperò, on no poran o no volran personalment ésser, lo dit Pere Steve usarà de la sua potestat plenàriament. Si, emperò, en algunes parts li ere fet obstacle de res, lo dit Pere Steve recorrerà per aquell dels dits oydors qui pus avinen li serà, a fi que per ells sie feta cara e provisió a les coses com se pertany.

La forma de la exanció dels drets és aquesta:

Primo, se pague de quascun drap, per lo plom, .IIII. sous; e si és drap de sort, se pague, ço és: per grana .X. sous, .VIII. diners;

per rosa secha, .VII. sous, .VIII., e de altres colors, .VI. sous .VIII. diners.

Item, per dret de cera dels draps qui.s venen a tall, se paguen .III. sous per lliura de diners; e si.s venen mercantívolment, .III. sous, .v. diners e malla.

Item, per tot drap de li, cànem e altres teles qui no acustumassen pagar bolla, se paguen .II. sous per lliura de diners.

Item, per tot drap de ceda e d'or e pedres precioses e joyells en què hage pedres encastades, se paguen per lliura de diners, com se venen o donen o per altre títol se transporten, .II. sous per lliura de diners; e si.s venen mercantívolment, de .XVIII. solidos, pague dos solidos, que serien per lliura .II. sous, .III. diners.

E és necessari los cullidors sien avisats que la cera ab que segellaran los dits draps de li e teles no sie de tal color com aquella ab que.s segellaran los draps de llana, e açò sie entre ells secret per què fraus no s'i puixen cometre.

Per lo dret de les entrades e exides:

Totes robes e mercaderies qui entren e ixen en o del Principat de Cathalunya han pagar per dret d'entrada e exida per lliura de diners .v. diners.

Es veritat que algunes coses hi ha qui paguen més o menys, segons la tarifa de la qual lo dit Pere Steve se'n porte còpia e és continuada en la fi o peu del present memorial per ço que.n leix translat a quascun cullidor de les entrades e exides.

Per lo dret de la sal:

Lo dret de la sal és .IIII. sous per quintar o hun solido per rova; és necessari los cullidors facen regoneximent de la mesura ab què.s vendrà e que pesarà façen pagar lo dit dret a rahó dels dits .IIII. sous per quintar.

E és necessari per squivar fraus que les botigues de la sal sien tanchades e segellades e los cullidors tinguen una clau e los senyors de les botigues altra e, com ne volran vendre a manut, los cullidors ne mesuren .x. o .xv. mesures e aquelles tengue lo venedor de manifest, a fi que, com serà venuda la sal, se pach lo dit dret après lus ne tornen dar altra tanta, servant l'orde dessus dit.

E si algun treginer hi porte sal e no portarie albarà de guia, sia aturada la sal per lo cullidor e los animals, car tot és confischat al General, e façe pendre los treginers o arrestar, e avisen-ne los senyors deputats o lo deputat local. Si, emperò, portaran albarà de spatxament de la dita sal en alguna taula del General, los dits cullidors aturen-se los dits albarans e tinguen-los bé guardats per que.n puixen dar rahó com ne seran demanats.

Lo dit Pere Steve farà fer còpia a quascun cullidor de la forma dessus dita, per ço que sàpie com se han a regir en la collecta dels dits drets.

E en quascuna vila principal farà publicar la crida que.s segueix:

Ara ojata tot hom generalment que us fa assaber etc., veguer o batle o altre official, a instància e requesta dels reverents e honorables senyors los deputats del General del Principat de Cathalunya residents en Barchinona, que jatsie los dits deputats creen que les coses dessus dites ésser a tots notòries, encara, emperò, a major cautela, diu e mane a tothom generalment que paguen bé e leyalment los drets de generalitats de bolla de plom e segell de cera e de les joyes e de entrades e exides e encara de la sal e canamaçaria, axí antichs com novament agreguats e imposats, segons lus serà demanat per los collidors dels dits drets, com axí se paguen en la ciutat de Barchinona e altres ciutats, viles e lochs obediènts a la majestat del senyor rey e excellència del senyor primogènit e açò sotz les penes e confischació acostumades e per capitols de cort e ordinacions de la casa de la Deputació ordonades. E guarts'i qui guardar s'i ha.

Item, lo dit Pere Steve farà prestar sacrament e homenage als veguers, sotsveguers e altres officials de les dites viles principals de obtenir e exequir les requestes a ells fahedors per los senyors deputats o per part lur o per deputats locals, segons és acostumat, e de la prestació farà fer a feels notaris certificacions dirigides als senyors deputats o al dit scrivà major ab calendari e testimonis com hajan ésser continuades en la dita scrivania de la Deputació.

Encara més, lo dit Pere Steve se informarà com se exhigexen los drets del General en Gerona e, si defalliment algú hi haurà, face aquell reparar, aplicant-hi lo dit mossèn Johan Dezvern, oydor, al qual los dits senyors deputats ne han scrit.

De totes les coses demont dites farà lo dit Pere Steve ample memorial, liurador als dits senyors deputats per lur avís.

Exeditum Barchinone, .XII. die junni, anno Domini Millessimo .CCCC. LX.VIII. Ponç Andreu, abbat de Ripoll.

Domini deputati, interveniente auditorum compotorum, manâaverunt mihi Anthonio Lombard.

Tarifa per los cullidors de la frontera en terra.

Primerament, paguen totes robes e mercaderies qui entren ho isquen en ho e del Principat de Cathalunya, acceptes les coses devall scrites, dels quals se deuen pagar los drets segons devall és scrit, per liura de diners .v. diners.

E, si les dites coses se entervenien entrant ho exint que no hagués costat cert preu, aytals robes sien tengudes a pagar segons la valor e stimació de aquelles.

E, primerament, ne són acceptats fforment, ordi, avena e tots blats grossos e menuts, legums, carnelatge e vi, ffruyta verda, pex

fresch, tota cassa, les quals no paguen res d'entrada, mes, si les dites coses eren tretes de Cathalunya, paguen a la axida per liura de diners .I. sou, .I. diner.

Item, ne són acceptats tota vexella d'or e d'argent, joyes, vestidures, libres, armes e altres mobles de casa, les quals paguen de axida, per liura de diners, .VIII. diners.

Item, és declarat, emperò, que si algú que no sia domiciliat dins lo dit Principat entrarà en Cathalunya ab sa cavalcadura, ab intenció de tornar-se'n en sa terra o passant per Cathalunya per anar en altres terres per exir sens longa dilació del dit Principat, que aquests tals no sien tenguts pagar lo dit dret, si donchs no ixiran ab cavalcadures de major preu ho valor que aquelles ab que seran entrats.

Item, n'és acceptat tot saffrà qui ixirà del dit Principat, lo qual és tengut pagar, per lliura de diners, .I. sou .I. diner.

Item, ne són acceptades totes llanes e filasses, les quals paguen axida, per rova, .I. sou, .III. diners.

Item, ne són acceptats tots boldrons, ayines e altres pellantanar, les quals paguen de axida, per liura de diners, .VIII. diners.

Item, n'és acceptat tot pel de boch, lo qual és tengut a pagar, per quascuna rova, .II. diners.

Item, que tota persona qui traurà negun bestiar per tondra, que hage a pagar per la llana d'aquell bestiar lo dret damunt dit sobre les dites lanes, no res menys hage donar seguretat que si aquell bestiar no tornava en Cathalunya, que paguen per la axida del dit bestiar lo dret ja damunt dit, qui és, per lliure de diners, .I. sou, .I. diner.

E si lo bestiar axirà per péxer de Cathalunya, don la seguretat prop dita.

Item, n'és acceptat tot or e argent, axí en massa com amonedat e billó de qualsevol ley sia, acceptat florins d'Aragó, los quals no són tenguts a pagar dret algú, los quals or e argent e billó, si per permissió del senyor rey o en altra manera convindrà axir del Principat, sia tengut a pagar a la axida, per liura de diners, .VII. diners.

Item, tot cuyram bòví, pescha salada, çò és congre, merlussa, arenguada rovellada, paguen d'entrada, per liura de diners, .VII. diners.

De axida paga lo dit pex salat e frescs, .I. sou, .I. diner.

III

Els diputats a Jaume Rafel, diputat local de Girona. Li donen instruccions referents al cobrament dels drets fiscals de la Diputació del General a Girona, Palamós, Blanes i Sant Feliu de Guíxols.

1469, juny, 15. Barcelona.

Al honorable En Jachme Rafel, ciutadà, diputat local en les ciutat e vegueria de Gerona.

Honorable senyor: Vostra letra de .xii. del corrent mes havem rebuda ab quèns avisau de la recepció dels capítols que us havem tramesos per la collecta dels drets, e com haveu dit als cullidors prenguen la moneda de or a pes. Agraphim-vos lo bon recapte que en tot haveu dat. Ab aquesta seran dues letres: una a.n Johan Salvador, de Sant Ffeliu, e altra a.n Pere Compte, de Ffigueres, dirigides, avisants-los com havem provehït a vós en deputat local, per la qual rahó cesse l'offici de deputat local del qual quascú haviem provehït. Feu lus sien trameses e liurades, a fi sàpien que han cessar de lur potestat. Los cullidors de la bolla de aquí nos han scrit, entre les altres coses, que despuys que han hagut nostre avís, exhigexen .ii. sous per lliure del drap de lana, qui.s ven a tall, de què stam meravellats, car tres solidos són per lliura; e tants volem e manam ne reben com tant sie lo dret, e axí creem sie en los dits capítols que us haven tramesos, dehïm e manam-vos lus ho digau decontinent, a fi lo General ni sie interessat. Ab lo correu portador de aquesta, vos trametem pesos necessaris per la collecta; feu-los liurar als cullidors. Més avant, liurareu al cullidor de la sal d'aqueixa ciutat tres letres nostres dirigides als cullidors del dit dret en Sant Feliu, Palamós e Blanes, manants-lus d'ací avant no exhigessen allí lo dret de la sal, qui serà portada en aqueixa ciutat de Gerona, ans la remeten al dit cullidor de aquí ab alberà de guia. Digau-li-ho per son avís, car scrit nos ne havie, e face dar bon recapte e les dites letres. Les dites e altres coses del General hajau per recomanades, segons de vos és bé confiat.

Datum en Barchinona, a .xx. de juny del any Mil .cccc.lx.viii. Ponç Andreu, abbat de Ripoll.

Los diputats del General de Cathalunya residents en Barchinona.

Domini deputati mandaverunt mihi Anthonio Lombard.

ACA, Generalitat N 690, fol. 15v.

IV

Instruccions lliurades pels diputats a Jaume Rafel, diputat local a Girona, d'allò que ha de fer en relació a l'organització del cobrament dels drets fiscals de la Diputació del General a Girona.

1469, juliol 24. Barcelona.

Memorial per los senyors diputats del General del Principat de Catalunya residents en Barchinona, fet al honorable En Jachme Rafel, diputat local en les ciutat e bisbat de Gerona, qui's trobe en la present ciutat de Barchinona, de les coses que de lur ordinació e manament ha fer.

Primo, dirà al cullidor del dret de la bolla e canamaçaria que los dits diputats han deliberat ésser-li paguat lo salari acostumat de .xxxxv. lliures per any, lo qual salari ha començat lo dia que lo dit dret se és començat cullir après que la dita ciutat de Gerona se és reduïda a obediència del senyor rey. E darà orde lo dit diputat local, que lo dit cullidor face obligació ab mijà de sacrament e homenage prestador en poder del dit diputat local de haver-se bé e leyalment *etc.*, e de respondre de tot lo procehit dels dits drets *etc.*, e de dar bon compte *etc.*, obliguant per açò persona e béns, com per deute fischal, e donant idònees fermances fàcils de convenir, a coneguda del dit diputat local, ab jurament en virtut del qual averaran que no han feta donació o altra transportació de lurs béns qui puixe noure a les dites coses, la qual obligació testificarà lo scrivà de la Deputació local en nom de n'Anthony Lombard, scrivà major del General, al qual ne farà certificació ab calendari e testimoni, car ha ésser continuada la dita obligació en los llibres de la casa de la Deputació.

Item, dirà a n'Anthoni Cots, guarda del dit General, que los dits diputats han deliberat ésser-li paguat lo salari acostumat *ut supra*. E darà orde que lo dit garde face semblant obligació de la dessús dita ab jurament e homenage de haver-se bé e leyalment, *etc.*, e serà feta certificació al dit scriva major *ut supra*. Emperò, no freture dar fermances, car lo dit guarda no ha rebre peccúnies.

Més avant, lo dit diputat local constituirà per lo dit General dos guardes de aquells qui per la ciutat han càrrech de guardar per les impositcions aquells que a ell serà vist ésser bons e idònees, ço és, hu al portal de Sancta Maria, e altre al portal del Pont de Pedra, los quals guarden en totes coses qui fraus poguessen fer als drets del General, e oferrà de salari, ço és, a quascú fins en vint-e-dos solidos barcihonenses quascun any e no més avant. E farà-lus prestar semblant sacrament e homenage de haver-se bé e leyalment

etc., la certificació del qual acte trametrà al dit scrivà major *ut supra*.

Item, notificarà al honorable mísster Johan Faga que los dits deputats lo han provehüt a beneplàcit de assessor e advocat del diputat local de Gerona, e darà orde preste sacrament e homenage en poder seu de haver-se bé e leyalment en totes coses que honor e útil del General sien, fahent fer de açò certificació al dit scrivà major *ut supra*.

Item, per tant com lo cullidor del dret de la sal en la dita ciutat té botigua de vendre sal, lo que appar porie succehir en dan del General, per çò, volen e ordenen los dits deputats, sens nota de infàmia del dit cullidor, que lo dit diputat local parie ab ell e li digue que tal cosa no tollerarien, mas que elesgescha si vol ésser cullidor o venedor de sal, tenint la una cosa sens l'altra, e del que elegirà, lo dit diputat local avisarà ab sa letra als dits deputats.

Item, lo dit diputat local farà prestar sacrament als oficials ecclesiàstichs e sacrament e homenage a tots los oficials reysls qui sien e seran en la dita ciutat, de obtemperar e exequir totes requestes a ells fahedores de part dels dits deputats, segons sempre és acostumat e segons veurà en la sua provisió que s'enporte del ofici de diputat local. E, si altres oficials ecclesiàstichs, reysls e de barons dels lochs de la sua Deputació local arribaran a Gerona, farà a aquells prestar los dits sacrament e homenage *referendo singula singulis* e fer-ne ha testificar cartes al dit scrivà de la Deputació local.

E sie avís al dit diputat local que, segons veurà en la sua provisió, los ministres del General no deuen haver part de les composicions que.s faran de frauds per ells denunciadors, mas, per covidarlos a bé guardar, pot los fer satisfer de lurs treballs, segons vist li serà, no tocant a les composicions.

En les altres coses qui útil e honor del dit General sien, lo dit diputat local se haurà ab aquella virtut e bona diligència que de ell és confiat.

Expeditum Barchinone, .XIIII. julii, anno Millessimo .CCCC. LX.VIIIIº. Ponç Andreu, abbat de Ripoll.

Domini deputati mandaverunt mihi Anthonio Lombard.

ACA, Generalitat N 690, fols. 25v-26v.

V

Els diputats als cònsols i consell municipal de Castelló d'Empúries. Els manifesten llur desacord en les raons que han adduït per justificar la negativa a pagar l'impost sobre la sal.

1469, juliol, 27. Barcelona.

Als molt honorables e savis seyors los cònsols e consell de la vila de Castelló d'Empúries.

Molt honorables e savis senyors: Oyt havem a ple diverses veguades lo honorable En Pere Cellers, concònsol vostre, sobre lo fet del dret imposat a la sal per los lavors deputats e consell representants lo Principat ab intervenció d'aquesta ciutat de Barchinona. E, segons comprenem, les rahons vostres per què preteneu lo dit dret no.s deu cullir en la dita vila són dues. La una, observança del privilegi a la dita ciutat atorguat de haver sal a cert for. L'altra, promesa feta, segons afermau, per mossèn Pere de Belloch e mossèn Pere John Serra, lavors per los diputats e Consell ab ampla potestat tramesos en les parts d'Empurdà, de no imposar-se lo dit dret a la dita vila, les quals rahons segons li havem dit, no satisfan. Car de axí grans e majors privilegis és dotada aquesta ciutat e les altres universitats de Cathalunya, qui lo dit dret indiferentment paguen, per solució del qual no és derogat al vostre privilegi, car lo preu de la sal no és alterat per lo impost del dret. Quant a la dita asserta promesa, jatsie de aquella no conste com ho fahés tal potestat als dits mossèn Belloch e Pere Johan Serra no fou otorgada. E, si ho fou, ja són passats los cinch anys a què originalment fou instituït lo impòsit del dit dret. E no serie stesa, quant a la prorogació de aquell, après la dita asserta promesa feta fins sien quitats los censals sobre lo dit dret per causa de la guerra e utilitat pública carreguats per les dites rahons e moltes altres al dit vostre concònsol largament deduïdes, és vist a nosaltres, qui açò havem conegut, que lo dit dret deu ésser levat e cullit en la dita vila, exí com se fa en aquesta dita ciutat e altres ciutats, viles e lochs obedients a la majestat del senyor rey. E ja heguérem provehït en metre-ho en exequció sinó que per deferir al honor de vosaltres e d'aqueixa universitat, qui n'és bé merexedora, havem deliberat sobreseure, pus lo dit Pere Cellers de present s'entorne per .xv. jorns. Avisants-vos, donchs, de les dites coses, vos pregan e per lo interès públich encarregam quant més podem que conformants-vos ab les deliberacions nostres e del dit Consell, com loablement haveu acostumat, e seguints les dites ciutats, viles e lochs qui lo dit dret, com dit és, inconcussament paguen, no permetau hajam usar de la potestat que en aquesta part tenim per lo dit General, lo qual no ignorau de

quantès potestat, jurisdicció e prerogatives és dotat. Tingue-us Nos-
tre Senyor Déu en sa protecció.

Datum en Barchinona, a .xxvii. de juliol del any .M.CCCC.LX.
viii. Ponç Andreu, abbat de Ripoll.

Los deputats del General de Cathalunya residents en Barchi-
nona a vostre honor.

ACA, Generalitat N 690, fols. 29v-30v.

VI

*Els diputats nomenen Andreu Bosch, ciutadà de Barcelona, sobre-
guarda, sobreculidor i visitador dels drets fiscals que cobra
la Diputació del General.*

1469, agost, 16. Barcelona.

Provisió d'En Andreu Bosch del offici de sobreculidor.

Nosaltres. frare Ponç Andreu, abbat del monastir de Santa
Maria de Ripoll, en Galceran de Vilafreser, donzell, en en Jachme
Ros, ciutadà de Barchinona, deputats del General del Principat de
Cathalunya residents en Barchinona, reebedors e distribuïdors en-
semps de les peccúnies del dit General, mestre Johan Cusida, ca-
nonge de la Seu de Barchinona, Johan Ramon de Vergós, caveller
e Johan Dezvern, ciutadà de Gerona, oydors de comptes del dit
General, confiants de la indústria, probitat e legalitat de vós, n'An-
dreu Bosch, ciutadà de la dita ciutat de Barchinona, al qual havem
provehït, axí com ab tenor de les presents provehïm, a beneplàcit
nostre e de nostres successors, del offici de sobreguarda, sobre-
culidor e visitador, axí dels drets de les generalitats de les entrades
e exides del dit Principat, com de les bolles de plom e segells de
cera no arrendats e axí antichs com novament agreguats o augmen-
tats, com encara dels drets imposats a la sal e canamaçaria qui's
cullen per lo dit General, lo qual offici vagave per libera resigna-
ció en mans e poder nostres, feta per En Johan d'Olivella, qui aquell
tenie; ab aquestes mateixes, vos donam poder que per nosaltres e
en nom nostre, durant lo dit beneplàcit, siats sobreguarda, sobre-
culidor e visitador de tots los drets demont dits e dels culidors e
guardes constituïts en aquelles taules e passos on aquells se cullen;
axí que vós anets e anar puixats, per nos e en nom nostre o de
nostres successors, en tots e qualsevol lochs del dit Principat e
singularment lla on tenen taules e ha passos on se cullen los dits
drets, e veure e regonèixer quals culidors e guardes de aquells són
posats en los dits passos e taules, e informar-vos quals dels dits
culidors e guardes són bons e diligents per la dita collecta a uti-
litat e profit del dit General, e quals hi són inútils, e quals taules

e passos són en que no ha constituïts cullidors e guardes, e en quals ne haurà mesters, e que de tot açò façats memorial liurador per vós a nós o als dits nostres successors, a fi que, vist aquell e hoyda vostra relació, puixam e o puixen sobre la dita collecta distinctament provehir. Açò declarat, que si serà stat provehît algú o alguns de la dita cullita e guarda dels dits drets en les dites taules e passos, los quals axí provehîts seran a vos vists a açò bons e sufficients, que aquells puixats ratificar e confirmar a beneplàcit, emperò, nostre e o de nostres dits successors deputats. E que si algú dels dits cullidors e guardes hi atrobarets no ésser útils, e veurets aquells per justa causa ésser removedors, de la qual cosa nos hajats a donar rahó, puixats aquells remoure e posar e constituir-hi altres, aximateix a beneplàcit nostre e o de nostres successors en lo dit offici de Deputació. Declarat més avant que ls dits cullidors e guardes qui romandran per fer la dita collecta e guarda dels dits drets, puixats compellir, si fet no u hauran, que presten sagrament e homenatge en poder de aquells official o officials qui en aquella ciutat, vila o loch seran constituïts, rebents los dits sagrament e homenatge en nom del senyor rey e per interès del dit General, que ells se hauran bé e leyalment e ab bona diligència en les cullites dels dits drets e encara en la guarda dels sclaus e esclaves del dit Principat, segons sèrie e tenor de les ordinacions per rahó de la dita guarda dels dits sclaus e esclaves en l'any Mil. cccc.xx.ii. fetes per los lavors deputats del dit General e nou persones de aquèn eletes per la Cort General de Cathalunya. E tot ço que procehirà de la dita cullita dels dits drets, scriuran e continuaran en aquells libres que per vós o altre semblant sobrecullidor los seran liurats, e que del dit procehît respondran vertaderament a nosaltres o a nostres dits successors en nom del dit General, tota vegada que n seran requests per part nostra. E més avant puixats comanar als dits cullidors e guardes totes emprempes, segells, tapits e totes altres coses que veurets ésser necessàries a la dita cullita e guarda dels dits drets. Hoc més, puixats enquerir de totes frauds qui s diran ésser comeses en los dits drets e de les frauds conèixer e sobre aquelles donar vostre juhí e indicar sobre aquells e sobre les penes qui seran comeses en los lochs, emperò, on no haurà deputats locals per distància de dues lengues. Axí que vós puixats absolve e condemnar aquells que hauran comeses les dites frauds, bans e penes, servats, emperò, per vós los capítols atorguats al dit General contra los cometeuts frauds en les dites generalitats, puixats encara més vostre dit juhí exequitar e fer exequitar per aquells officials a qui s pertangue. E açò que precehirà dels dits bans e penes, divisir e pertir entre lo dit General, acusadors e officials, si n'i entervendran, segons e per la forma que és ordenat ab los dits capítols. E si après que haurets fet vostre dit juhí vós volrets aquell moderar, que ho puxats fer o remetre del tot.

com axí per los dits capítols a nosaltres sie atorgat. No res menys puixats requerir qualsevol officials, axí reyal, ecclesiàstichs, de barons com altres exercints jurisdicció en qualsevol part del dit Principat, que façen e presten los uns en poder dels altres sacrament e homenatge de obtemperar e exequir qualsevol requestes que, per nosaltres o deputats successors nostres e per part nostre o lur o per deputats locals, los seran fetes sens consell, consulta o apellació e no n'han a tenir taula; e en virtut dels dits sacrament e homenage, los dits officials requerir exequesquen les coses tocants la vostre present comissió. E generalment puixats fer, axí sobre les dites coses, és a saber per càstich o punició dels cometents los dits fraus, exequió dels dits bans e penes, com sobre totes les altre coses dessús mencionades, tot ço que a vós sie vist necessari, expedient e oportú e que nosaltres fer poríem, si personalment hi erem, car nosaltres vos cometen sobre aquelles totes e sengles ab sos deppendents e emergents ab aquesta mateixa plenament. Les veus nostres, pregants per part nostra e per nostre offici expressament, requerints tots e sengles officials ara e per avant constituïts en lo dit Principat, en virtut del sacrament e homenage que fets han o fer son tenguts, de exequir totes e sengles requestes per part nostra a ells fetes; e dients e manants als deputats locals constituïts en los caps de les vegueries del dit Principat e a quascun d'ells que a vós, dit n'Andreu Bosch, e encara als dits cullidors, donen tots consell, favor e ajuda d'ells possibles. En testimoni de la qual cosa, manam les presents ésser a vós fetes, egellades ab lo segell major del dit nostre offici.

Datum en Barchinona, a xvi. dies del mes de agost, l'any de la Nativitat de Nostre Senyor Mil .cccc.lx.viii. Ponç Andreu, abbat de Ripoll.

Domini deputati, interveniente auditores compotorum, mandaverunt mihi Anthonio Lombard.

ACA, Generalitat N 690, fols. 41-45.

VII

Els diputats nomenen Francesc Salelles, ciutadà de Girona, cullidor del dret de bolla a la ciutat de Girona.

1469, setembre, 12. Barcelona.

Provisió d'En Ffrancesch Salelles, mercader, de cullidor e guarda del dret de la bolla en la ciutat de Gerona.

Nosaltres, ffrare Ponç Andreu, abbat del monastir de Santa Maria de Ripoll, En Galceran de Vilafreser, donzell, e En Jachme Ros, ciutadà de Barchinona, deputats del General del Principat de

Cathalunya, residents en Barchinona, reebedors e distribuïdors, ensem, de les peccúnies del dit General, mestre Johan Cusida, canonge de la Seu de Barchinona, Johan Ramon de Vergós, caveller, e En Johan Dezvern, ciutedà de Gerona, oydors de comptes del dit General, confiants de la bondat, indústria e legalitat de vós, venerable En Ffrancesch Salelles, mercader de la vila de Sent Ffeliu de Guíxols, ab tenor de la present, a beneplàcit nostre e o de nostres successors deputats, provehïn e ordenam vós, dit Ffrancesch Salelles, en ésser hu dels cullidors e guardes dels drets de generalitats de bolla de plom e segell de cera e de les joyes, no solament del dret antic e acostumat, ans encare dels .xii. diners per lliura al dit dret de la cera per nosaltres e lo Consell representants lo dit Principat de Cathalunya agreguat, e aximateix del dret de la cera novament imposat a la canamaçaria qui.s culliran en la dita ciutat de Gerona en lo restant temps del corrent trienni; e après, tant quant a nosaltres e o nostres successors deputats plaurà, axí que, durant lo dit beneplàcit, vós, en nom nostre e per lo dit General, siats hu dels dits cullidors e guardes dels dits drets ab les prerogatives acostumades; e culliau e exhigiau aquells en la dita ciutat de Gerona e hajau e rebau e a vostres utilitats apliqueu los salaris e drets acostumats; e puixau, per los dits drets, aquells qui.ls fraudaran, acusar davant lo deputat local de la dita ciutat e fer arrestar e emperar e vostres mans, e poder haver les robes en què trobareu los dits drets ésser fraudats e los fraudants instar e requerir ésser punits, castigats e exequats, axí per confiscació de les dites robes en què serà la dita frau comesa, com per les penes a açò apposades; e totes altres coses puixau fer e exercir que los altres cullidors e guardes han acostumat, car sobre aquelles e deppendents d'elles vos comettem e donam plen poder; no volem, emperò, que de les dites frauds e penes e bans puixau fer composicions, gràcies o avinençes algunes, ans los hajau denunciar al dit deputat local, pregants e requerints tots e sengles oficials axí reials e de ecclesiàstichs, com de barons e altres, e manam al dit deputat local, qui ara és e per avant serà, que a vós, dit Ffrancesch Salelles, qui ja haveu prestat en poder nostre sacrament e homenage de exercir bé e leyalment a utilitat e honor del dit General lo dit offici e haveu prestar fideiussòria seguretat de dar bon compte d'açò que per lo dit offici rebreu, vos han e tinguen per cullidor e guarda en la dita ciutat de Gerona e encara vos donen consell, favor e ajuda en totes coses que ops sie al ús e exercici del dit offici e a profit del dit General; no resmenys per los respectes dessus dits, ab tenor d'aquesta, vos donam facultat de fer cera gomada del color que volreu a ops del dit offici. Declaram, emperò, e (...) que de la collecta dels dits drets per vós fahedora hajats, siats tenguts tenir comptes seperats, ço és, del dit dret acostumat e antiquat, apart; e dels dits dotze diners, apart; e de dita canamaçaria, apart, com

axí sie necessari. En testimoni de les quals coses, manam ésser feta la present, segellada ab lo segell major de nostre offici de Depu-
tació.

Datum en Barchinone, a .XII. de septembre, l'any de la Nativitat de Nostre Senyor Mil .cccc.lx.viii. Ponç Andreu, abbat de Ripoll.

*Domini deputati, interveniente auditores
compotorum, mandaverunt mihi Anthonio Lombard.*

ACA, Generalitat N 690, fol. 45r i v.

VIII

Instruccions lliurades pels diputats del General a Andreu Bosch, sobrecullidor dels drets fiscals, que va a la costa de llevant i a l'Empordà, per tal d'aconseguir-hi el cobrament de diversos impostos.

1469, octubre, 6. Barcelona.

Per N'Andreu Bosch, sobrecullidor del General.

Los diputats del General del Principat de Cathalunya residents en Barchinona als honorables los veguers, sotzveguers, capitans, procuradors, batles, sotzbatles e altres oficials, jurats, cònsols e prohòmens, constituïts en les viles, castells e lochs de les províncies de Empurdà, bisbat de Gerona, e de la costa de levant, ço és, de la vila de Matharó fins al loch de Lança, *salutem*. Nosaltres trametem de present en aqueixes parts N'Andreu Bosch, sobrecullidor e sobreguarda del dit General, per fer publicar lo dret de .x. per .c. sobre los nolits, novament per nosaltres e lo Consell representants lo dit Principat, ab consentiment de la ciutat de Barchinona, e ab licència, auctoritat e decret del egregi portantveus de governador, imposat e qui és stat publicat e s cull en la dita ciutat juxta forma de la crida e capítols que ell s'enporte. A donchs, los pregadors de vosaltres pregam e, per servey de la majestat del senyor rey e utilitat de la cosa pública, encarregam, e vosaltres oficials, per interès del dit General, ab tenor de les presents, requerim que tota hora e quant d'açò sereu instats o requests per lo dit sobrecullidor, acustiau a aquell e la dita crida publiqueu, donant-li tots consell, favor e ajuda possibles, segons a quascuns se sguarda, per manera lo dit dret sie publicat e cullit sens contradicció alguna. E ab aquestes mateixes dehim e manam als diputats locals e als cullidors e guardes del dit General, axí de la bolla, com de les entrades e exides e de la sal, que en tot ço que lo dit sobrecullidor mester los haje, per la causa dessús dita, li sien propicis e ab ell ensemps donen orde les coses sien a exequió deduides ab efficàcia, e no contrafacen o vinguen per alguna causa o rahò, com axí vullam se façe de lliberadament e consulta.

Datum en Barchinona, a .vi. de octubre, l'any de la Nativitat de Nostre Senyor Mil .cccc.lx.viii. Galceran de Vilafresser.

Domini deputati mandaverunt mihi Anthonio Lombard.

Memorial o instruccions per los reverend e molt honorables senyors deputats del General del Principat de Cathalunya fet a N'Andreu Bosch, sobreculldor e sobreguarda del dit General, per ells novament provehît, de les coses devall scrïtes, que de llur manament e ordinació ha fer exequutar.

Hirà per ses jornades a les viles de Matharó, de Blanes, de Tossa, de Sanct Ffeliu de Guíxols, de Palamós, de Torroella de Montgrí, de Castelló d'Empúries, de Roses, de Cadaquers e de Lança e en altres lochs e parts de la costa de levant hon ha cullidors dels dits drets de les entrades e exides per lo dit General, e comunicará a quascuns dels batles e altres més proheminents oficials e als regidors de aquelles, dues letres patents que s'enporte, una del illustríssimo senyor primogènit, lochtinent general, e altra dels dits deputats.

E, en nom e per part dels dits deputats, notificarà a aquells, congregats en la part que elegiran, com, en los dies passats, sentints e sabents los dits deputats e Consell representants lo dit Principat que lo rey don Fferrando havie trameses de part d'eça en favor e ajuda del rey don Johan dues naus armades, les quals, ab les galees del prop dit rey, bastaven, si obviat no y fos, en afamar e metre en gran stretura la ciutat de Barchinona e molt dampnejar tota la dita costa de levant, deliberaren, ab intervenció e consentiment de la dita ciutat, armar tres naus per anar al encontra de aquelles, ço és, aquella del egregi comte de Campobasso e d'En Ffranci Anthoni Setantí, e d'En Rafel Anglès, ciutadans de la dita ciutat, stipendiades per quatre mesos, del armament de les quals són stades despeses .iii. mil .d. lliures barchinoneses qui, a rahó de censal, foren hagudes ab special obligació del dret de .x. per cent novament, ab licència, auctoritat e decret del egregi portantveus de governador imposat sobre los nolits, segons és contengut en la crida e capítols que lo dit sobreculldor s'enporte, los quals comunicarà als dits oficials e regidors.

E, com dita armada sie stada feta a gran servey de la majestat del senyor rey, utilitat, repòs e benavenir de la cosa pública, per ço, cové que per tots lo dit càrrech sie portat, a fi que los dits censals sien abans quitats e lo dit dret en breu temps levat; e per ço, car és stat ja publicat en la dita ciutat de Barchinona e.s cull ordinàriament en aquella, dirà als dits oficials e regidors que ell és tramès per fer publicar e cullir lo dit dret en les dites viles e parts, pregant-los per part dels dits deputats e consell e per lo servey del senyor rey e benefici dels tots, encarregant que al imposit e collecta del dit dret sien propicis e favorables, e no perme-

ten que algú contravingue, pus la dita ciutat, qui és torra mestre de tot lo dit Principat, és contenta e porte ja lo càrrech. Certificants-los que lo dit dret serà de poca durada, attès que lo càrrech no és gran e attès que los deputats e consellers e altres sots pena de excomunicació són obligats no convertir en altres coses les pecúnies provenints del dit dret *etc.*

E fet lo dit rahonament, darà orde que en quasguna vila e part la crida que s'enporte ab lo impòsit del dit dret sie publicada per lo official d'aquella, e farà memorial de la jornada de la publicació en quasguna vila, lo qual portarà als dits diputats.

E, per manament e ordinació dels dits diputats, farà cullir lo dit dret de .x. per c. als cullidors de les entrades e exides o de la sal, ço és, a aquells qui més abilitat o disposició hauran, encantant-los que tinguen compte apart e separat del dit dret, no mesclant les peccúnies de aquell ab les altres de les entrades e exides o de la sal, e dient-lus que de les dites peccúnies responguen per terçes, a.n Luís Granada, receptor de les peccúnies de les entrades e exides e, per ell, al sobrecullidor del dit General, segons és acostumat, car los deputats los faran satisfèr de lurs treballs, juxta lo procehit del dit dret e segons lus serà vist.

E lejarà a quascun cullidor còpia dels capítols del impòsit del dit dret a fi sàpian com s'an a regir.

Si, emperò, en algunes viles o parts, los officials no eren prompts a publicar la dita crida, lo dit sobrecullidor los ne requerrà, per part dels dits diputats, per interès del General ab carta pública, e encara lus presentarà la patent provisió del senyor primogènit ab notari, e fer-n.a levar acte e encara protestarà contra ells de les penes en la dita provisió contengudes, e tantost avisar-ne ha los dits diputats, per ço que hi puixen provehir.

En les viles hon ha diputats locals, comunicarà ab aquells e ab ells ensemps darà exequció en totes les dites coses per major expedició del negoci. En les altres, emperò, hon no ha diputats locals, comunicarà ab los cullidors de la bolla e de les entrades e exides e ab aquells exequtarà lo dit és, segons és largament contengut en la dita patent letra dels dits diputats que s'enporte.

Més avant, lo dit sobrecullidor, com serà a la dita vila de Castelló, presentarà ab lo scrivà de la Deputació local la letra patent que s'enporte del dit senyor primogènit e loctinent general per lo fet de la sal, als capità de la dita vila, veguer del comdat e batle e als cònsols de la dita vila; e en l'acte de la presentació requerirà en nom e part dels dits diputats, per interès del General, los dits capitans e officials decontinent manen e facen publicar la crida del impòsit del dret de la sal en la dita vila, la qual crida lo dit sobrecullidor lus exhibirà; e més, requerirà los dits capità, officials e cònsols que serve, atenen, complesquen e exequten les coses contengudes en la dita provisió reyal protestant de les penes en aque-

lla contengudes, e de tots dans, dampnatges, messions e despeses ja fetes e per avant fahedores. De totes les quals coses farà testificar carta per lo dit scrivà de la Deputació local, la qual carta de continent trametrà lo dit sobrecullidor als dits deputats; e, perquè la dita carta vage ab són compliment, mostrarà lo present capítol al dit scrivà, perquè hi mete les paraules dessús dites.

E per quant lo reverend abbat de Ripoll, hu dels dits deputats, se trobe de present en les parts d'Empurdà, lo dit sobrecullidor hirà a ell e liurar-li ha la ietra dels dits deputats que s'enporte e encara li mostrarà lo present memorial e les dites provisions e lletres, per çò que si res lo occorrerà en benefici dels fets, allò puixe dir al dit Andreu Bosch.

Ffinalment, lo dit sobrecullidor mostrarà la provisió del seu ofici que li és setada feta a tots los cullidors dels drets del General, axí de bolla de plom e segell de cera com d'entrades e d'exides e de la sal e canamaçaria, per ço que els sie notori ell ésser sobrecullidor e sobreguarda. E exhigirà dels dits cullidors totes les peccúnies e llibres de la terça prop passada, qui finí lo derrer de septembre, e aquelles e aquells portarà als dits deputats, treballant en totes les coses dessús dites ab gran solitud e cura, segons d'ell és bé confiat.

Expeditum Barchinone, a .vi. de octubre, l'any de la Nativitat de Nostre Senyor Mil .cccc.lx.viii. Galceran de Vilafreser.

Domini deputati mandaverun mihi Anthonio Lombard.

ACA, Generalitat N 690, fols. 51v-54.

IX

El Trentenari barceloni delibera sobre els acords presos pels diputats del General i pel Consell del Principat en relació a la problemàtica sorgida a l'Empordà per causa del pagament de les pensions dels censals i de l'impost sobre la sal.

1469, desembre, 15. Barcelona.

Conçell de .xxx.ii. sobre certes delliberacions fetes per los diputats de Cathalunya e Conçell lur.

Divendres, a .xv. de deembre del any .m.ccc.lx.viii^o, los honorables mossèn Ffrancesch Lobet, mossèn Johan Ffrancesch Farrer, mossèn Barthomeo Costa e mossèn Bernat Gili, consellers l'any present de la ciutat de Barchinona, ajustats ensemps ab lo concell ordinari de .xxx.ii. o la major part de aquell dins la casa appellada del concell de .xxx., aquí fonch proposat per lo dit mossèn Ffrancesch, en nom de tots, com per los diputats de Cathalunya e concell lur eren stades fetes certes delliberacions, les quals, ans de haver perfecció o fossen deduïdes a exequció, havien neçessari ésser

aprovades per lo present Concell. Per tant, ells consellers, ho posaven en lo dit concell a ffi que per aquell fos consentit a aquelles; e són del tenor següent:

«Ffeta proposició al present Concell de les coses devall scrites, les quals la excellència del senyor primogènit e lochtinent general de la majestat del senyor rey per sa gran virtut e humanitat ha volgut al present concell ésser comunicades, ço és que trobant-se la sua altesa aquests dies no ha molt passats en les parts d'Empordà, ha sentit que molts dels poblats en aquell bisbat de Gerona que per causa de la guerra han supportats dans e destruccions insoportables, han voluntat tornar en lurs cases e o masos e cultivar, treballar e negociar com havien acostumat ans de la guerra, però dubten que per çensos, pensions de censals cessats e çessades pagar durant lo temps de la guerra no ls fossen fetes exequcions a les quals no porien supplir en manera alguna, per la qual rehó no volen tornar en lurs habitacions e o masos, si donchs la sua excellència sobre açò no fahia alguna saludable provisió.

«Més avant, que moltes universitats del dit bisbat de Gerona per causa de la guerra no han pogut pagar les pensions de çensals a que són obligades, e si ara los eren demanades axí poch les porien pagar ans vindrien a depopulació, si exequcions los eren fetes; supplicants al dit senyor primogènit hi volgués provehir saludablement. E com lo dit senyor primogènit e lochtinent general vege e conegue que en les dites coses s'a molt attendre per servey de la real corona e utilitat pública e sia informada que en les dites coses affronten constitucions, capítols e actes de cort e altres leys del Principat de Cathalunya, les quals la sua excellència no volria violiar o interessar en manera alguna, per ço ha volgut la sua clemència comunicar aquelles al present concell, lo qual regreçant aquella infinidament, les dites coses concordablement fa conclusió e deliberació que lo molt reverend senyor bisbe de Gerona, mossèn Arnau de Vilademany e de Blanes, cavaller, e mossèn Johan Lull, ciutadà, tots del dit Concell e per ell a açò elegits pensen en totes les dites coses exhaminant e rumiant bé aquelles e les circumstàncies e encare ne confiren ab les persones que lo dit senyor primogènit lochtinent general a açò ordonarà e diligentment investiguen e cogiten e pensen quals remedis, provisions o mitjans occorreran fahedors a les dites coses a servey de la corona real, utilitat, benevenir e repòs de la cosa pública e indempnitat de les dites constitucions e altres leys del dit Principat e lur pensament reffiren al present concell.

«Més avant, remeteren als senyors deputats lo fet de la declaració e habilitació demanades per part de les viles, castells e lochs de Roses, Cadaquers, la Selva, Lança e del munt de Sant Pere de Rodes e dels poblats en aquells e aquelles e lurs tèrmens sobre lo fet del dit dret de la sal que y façen e provehesquen segons vist los serà tots sens refferir.

«Com en los capítols dels impòsit fet per los lavors deputedats e concell representants lo Principat de Cathalunya entrevenint e consentint la ciutat de Barchinona e ab exprés consentiment, loació, aprovació e decret reals del dret de la sal, los quals capítols foren publicats en la dita ciutat lo primer die de octubre del any .M.cccc. LX.III., sie un capítol primer en nombre del tenor següent:

«Primerament, és ordonat que per quascuna quartera de sal a mesura de Barchinona sien pagats per lo comprador o compradors en lo loch on la dita sal compraran .x. sous barchinoneses per dret al dit General o als cullidors en açò assignats o assignadors per los dits deputedats, la qual quartera de sal és de pes justament de deu roves, axí que per quascuna rova se paguen dotze diners. Entès, emperò, que si la ciutat, vila o loch hon la dita sal serà venuda havia alguna imposició posada a la sal e acostuma de cullir per aquella ciutat, vila o loch abans de la present imposició de dret, que aquella tal imposició primera o la quantitat a què muntaria sia deduïda dels dits .x. sous barchinoneses. E qui contrafarà sia incorregud en pena de .x. lliures per quascuna vegada.

«Per virtut del qual capítol, en totes les parts on havia imposició sobre la dita sal, aquella dita imposició és deduïda del dit dret per los lavors deputedats e concell imposat a la sal com dit és.

«E com les viles, castells e lochs de Roses, Cadaquers, de la Selva e de Lança e del munt de Sanct Pere de Rodes e o los poblats en aquells e lurs tèrmens qui són situats en lo comdat d'Empúries per causa del dit impòsit sien tant afflegits e gravats que si provehît no era de remei saludable vindrien a total depopulació e destrucció, car la major part de la sustentació de lur vida stà en peschar peix e aquell salar e vendre. E la sal de la qual han salar han haver forçosament del gabellot de les salines de la vila de Castelló d'Empúries, al qual com la reeben han pagar, ço és, si la prenen a les dites salines a raó de dos sous e .vi. diners per migera, e si la prenen a Cadaquers o a Lança, on lo dit gabellot acostume tenir botigua de la dita sal han a pagar .iii. sous per migera. E ultra la dita quantitat que han dar al dit gabellot han pagar lo dit dret al dit General, qui és .xii. diners per quascuna rova, les quals quantitats del dit gabellot e del dit dret són de tanta summa que los poblats en les dites viles, castells, lochs e munt de Sanct Pere de Rodes, qui per la més part són peschadors pobres no han manera de pagar e, per consegüent, han çessar de entendre en peschar e salar, majorment que no.ls és lícit sots grans penes haver sal d'altra part, la qual hauran a gran mercat, ans necessàriament aquella han haver del dit gabellot ab la paga demunt expressada, per les quals causes molts d'ells han lexades lurs hebitacions, transfersints e poblants-se en Rosselló, on ha gran mercat de sal, e molts dels qui restats són stan en delliberació de fer lo mateix camí de anar-se'n en Rosselló o de anar salar lo peix que pendran a la vila de Cobliure qui.ls és molt vehina, hon ha gran mercat de sal.

«E informatz los dits deputatz e concell que fins al dia de vuy en pagar lo dit dret de la sal no és stada feta deducció alguna de la quantitat que al dit gabelot se pague per la dita sal e per consegüent los poblats en les dites viles, castells e lochs e munt són més gravatz que los altres del dit Principat, a qui les imposicions de la dita sal son deduïdes e poden comprar sal a mercat la hon bé los ve.

«Per ço, volents los dits deputatz e Concell provehir a les dites coses, declarantz e habilitantz quant en açò lo capítol dessus inserit, fan delliberació e conclusió que d'açí avant per quascuna migera de sal de mesura de Castelló qui serà mesa en salar peix, la qual migera pesa justament tres roves, sien deduïts .xviii. diners barchinonesos, és a ssaber .vi. diners per rova, en axí que los compradors de la dita sal poblats en les dites viles, castells, lochs e munt dessus dits e lurs tèrmens per la dita sal que metran en salar peix, com dit és, no hajan pagar al dret del dit General sinó .vi. diners barchinonesos per quascuna rova. *ACA, Generalitat N.º 690, fol. 87v afegeix*: Emperò, fins al dia de huy hajan pagar tot lo dret integrament de e per la sal que han mesa, no obstant la present declaració e abilitació.

«Declarat, emperò, que per la sal que los dits poblats en les dites viles, castells, lochs e munt e lurs tèrmens serà mesa per provisió ordinària de lurs cases e per salar porchs hajan e sien tenguts pagar tot lo dit dret de .xii. diners per rova al dit General sens deducció alguna, com nostra intenció sia la deducció demunt dita sia feta ten solament per la sal que entrerà en salar peix e no en altres usus.

«Totes altres coses en los capítols del impòsit del dit dret contingudes stantz en lur força e valor e no hi sia derogat per la present declaració e habilitació en manera alguna».

E proposatz los dits fets e lestes totes les dites delliberacions per los deputatz e concell fetes, foren per lo dit concell de .xxxii. fetes les conclusions següents:

Ço és: que com lo dit fet demanatz per los poblats en la dita província d'Empordà no solament no haje sguard a aquella província, mas encara tret en conseqüència per les altres parts del Principat e sien de gran importança. E per ço per los deputatz e concell són stades elegides tres notables persones qui pensen en dits affers ensemps ab los deputatz, e del pensat façen relació al dit concell de la Deputació, que per semblant aquest concell elegescha .iiii. persones, una per quascun stament, qui ensemps ab los honorables consellers ab les persones per lo dit concell de la Deputació elegides pensen en e sobre dites coses e de lurs pensaments façen relació al present concell.

E quant en l'altre fet tocant lo dret de la sal de les viles e lochs en les dites conclusions mencionades, fonch feta conclusió que per lo present la dita conclusió no sia loada ni aprovada, car lo pre-

sent concell per lo present no y consent mes que los honorables consellers comuniquen ab los deputats e com per ells lo fet serà apuntat ne façen relació al present concell e lavors serà consentit o dissentit a la dita delliberació.

E volents deduir dites coses en eveuació, foren elegides les persones per caber en los pensaments del dit primer cap, ço és: ciutadá: mossèn Miquel Dezplà; mercader: mossèn Ffrancesc Alegre; artista: Miquel Ferran, notari; manestral: Sabrià Vilell, rajoler.

AHCB, Deliberacions de 1469, fols. 10v-12v.

X

*Els diputats a Joan Sabater, diputat local a Castelló d'Empúries.
Li comuniquen l'acord pres en relació a la rebaixa de l'impost
sobre la sal.*

1469, desembre, 19. Barcelona.

Al discret senyor En Johan Sabater, notari, diputat local en la vila de Castelló e comdat d'Empúries.

Honorable senyor: Nosaltres e lo Consell representants aquest Principat, per provehir a la indemnitat del General e que les viles, castells e lochs de Roses, Cadaquers, Lança e del munt de Sant Pere de Rodes no vinguen a depopulació, havem feta certa declaració e abilitació per rahó de la sal qui de huy avant serà mesa, per los poblats en les dites viles, castells, lochs e munt e lurs tèrmens en salar peix, segons veureu en los capítols, còpia del quals serà dins la present. Dehīm e manam-vos, a donchs, que vista la present, façau a vos venir los cullidors del dret de la sal constituïts en les dites viles de Roses, Cadaquers e Lança e liurau-lus una còpia dels dits capítols per què sàpien com se han regir, informant-los decon-tinent ab molta diligència serquen e investiguen quanta sal és stada presa per los singulars fins en la present jornada, car per aque-lla ha ésser paguat tot lo dret de .xii. diners per rova al General. E que de huy avant exhigesquen per lo dit General tan solament .vi. diners per rova per dret de la sal que.s metrà en salar peix; e, per la que.s metrà per provisió ordinària e per salar porchs, exhi-gesquen tot lo dit dret de .xii. diners per rova, segons en los dits capítols trobareu clarament ésser declarat e disposat. De les quals coses informareu e encantareu bé los dits cullidors, per manera lo dit General haje son degut e no sie fraudat o perjudicat. Hajau-vos en les dites coses ab les diligències e atenció que.s pertany, segons de vós bé confiam.

Datum en Barchinona, a .xviii. de deembre del l'any Mil .cccc. lx.viii. Ponç Andreu, abbat de Ripoll.

Los diputats del General de Cathalunya residents en Barchi-nona.

Domini deputati mandaverunt mihi Anthonio Lombard.

ACA, Generalitat N 690, fol. 85r i v.